

Engelsk for hørselshemmede - veiledning til læreplan

Denne veiledningen inneholder praktiske eksempler som viser hvordan du som lærer kan arbeide med læreplanen i engelsk.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 17.08.2015

Innhold

1 Innledning

2 Fagets egenart

3 Praktiske eksempler

- Eksempel 1: Muntlig formidling
- Eksempel 2: Samanhengen mellom stavemønster og språklyd
- Eksempel 3: Å forstå en fortelling og skrive en bokanmeldelse
- Eksempel 4: Lære å samhandle seg fram til ny kunnskap
- Eksempel 5: Tekstlesing og framføring
- Eksempel 6: Lage en presentasjon over likheter og ulikheter i skolegangen for hørselshemmede elever i USA, England og Norge
- Eksempel 7: Å øke elevenes skriftlige tekstproduksjon ved hjelp av "ordsky"
- Eksempel 8: Lage og presentere en digital bildefortelling knyttet til eget utdanningsprogram
- Eksempel 9: Fordypning i døvekultur og døvehistorie i engelskspråklige land
- Eksempel 10: Å lage en interaktiv tekst om døvekultur i et engelskspråklig land
- Eksempel 11: Skrive anmeldelser av tekster av eller om engelskspråklige døve

4 Idébank

5 Støttmateriell

1 Innledning

Læreplanen i engelsk for hørselshemmede som gjelder fra skoleåret 2013/2014, tydeliggjør grunnleggende ferdigheter i faget, og veiledningen viser hvordan ferdighetene kan integreres i opplæringen. Den gir samtidig eksempler på hvordan læringsmål kan utformes på lokalt plan.

Du vil også finne eksempler på hvordan du kan arbeide med underveisvurdering og utarbeide kjennetegn på måloppnåelse lokalt. Veiledningen skal bidra til refleksjon rundt det lokale arbeidet med læreplanen og det faglige innholdet i engelskfaget. Den er frivillig å bruke og kan ikke erstatte eller sidestilles med læreplanen i engelsk for hørselshemmede. Utdanningsdirektoratet er ansvarlig for innholdet i veiledningen. Den er utarbeidet i samarbeid med lærere, relevante fagmiljøer og fagpersoner.

Veiledningen består av fem kapitler. Kapittel 2 inneholder en beskrivelse av faget, og hvilke deler av læreplanen veiledningen tar for seg. Kapittel 3 gir praktiske eksempler på opplæring på tvers av hovedområder i læreplanen. Kapittel 4 består av en idébank med læringsaktiviteter. Kapittel 5 inneholder lenker til digitale ordbøker og støttemateriell for utvalgte temaer i læreplanen.

2 Fagets egenart

Engelsk for hørselshemmede er et redskapsfag og et dannelsesfag. Som tittelen på læreplanen antyder, er den beregnet på hørselshemmede elever med ulike grader av hørselstap, inkludert de som er CI-brukere, tegnspråkbrukere mfl. Faget bygger opp den generelle språkkompetansen og gir valgmuligheter ved at elevene kan avlese, lytte, uttrykke seg på et tegnspråk og/eller snakke, lese og skrive avhengig av individuelle forutsetninger og preferanser.

I forbindelse med muntlige ferdigheter brukes begrepet direkte kommunikasjon i læreplanen. Det betyr at elevene velger mellom ulike språkmodaliteter avhengig av egne hørselsmessige forutsetninger, av formålet og av mottakerens forutsetninger. Når elevene øver på direkte kommunikasjon på den valgte språkmodaliteten, trenger de samtalepartnere hvor de kan bruke og tilpasse språkbruken til mottakeren og formålet. Faget skal gi elevene mulighet til å tilegne seg informasjon og fagkunnskap via det engelske språket, gjerne i ulike modaliteter. Det å kunne velge å bruke et engelskspråklig tegnspråk kan være motiverende og åpne for kompetanseutvikling hos mange hørselshemmede. Bruk av et tegnspråk og visualisering av undervisningen på andre måter kan gjøre tekster og kunnskap tilgjengelig for denne elevgruppen. Faget omfatter også mål om kjennskap til engelskspråklige miljøer som bruker tegnspråk, og til de kulturene som kjennetegner disse miljøene. Dette regnes for å være en viktig del av identitetsutvikling og bevisstgjøring for hørselshemmede.

Gode språkferdigheter forutsetter kunnskaper om språket som system og språket i bruk. Det innebærer mestring av ord- og/eller tegnforråd, formverk og språklige strukturer tilpasset formål og mottaker i ulike muntlige og skriftlige kommunikasjonssituasjoner.

Kompetansemålene i læreplanen i engelsk for hørselshemmede inneholder grunnleggende ferdigheter i en sammenhengende progresjon gjennom hele opplæringsløpet. Veiledningen viser eksempler på hvordan du kan arbeide systematisk med grunnleggende ferdigheter, slik at elevene lærer å bruke læringsstrategier for livslang læring. Eksempelene kombinerer kompetansemål fra flere hovedområder for å styrke ulike sider ved elevenes kompetanse i avlesing, lytting, lesing, skriving, digitale ferdigheter og muntlige ferdigheter i ulike språkmodaliteter.

Du kan tilpasse eksemplene ved å velge kompetansemål etter alder, nivå, gruppe, utdanningsprogram, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn. Dette betyr at selv om eksemplene er plassert etter trinn, kan du velge kompetansemål fra andre trinn og tilpasse eksempelet til din gruppe.

3 Praktiske eksempler

De praktiske eksemplene gir konkrete tips til læringsaktiviteter og variasjon i bruk av læremidler, oppgaver og arbeidsmåter. De viser også hvordan du kan legge opplæringen til rette for det mangfoldet av elever som læreplanen gjelder for. Opplæringen skal

- bidra til god læring hos hørselshemmede elevene slik at de når kompetansemålene
- være egnet for systematisk arbeid med elevenes utvikling av grunnleggende ferdigheter
- være egnet for pedagogisk differensiering og bruk av ulike språkmodaliteter
- bidra til gode former for undervisningsvurdering som danner utgangspunkt for videre læring for elevene

Eksempelene viser hvordan du som lærer kan utforme læringsmål sammen med elevene basert på kompetansemålene. Du kan også utvikle kjennetegn på måloppnåelse der du mener det er nødvendig.

Refleksjon

Modellen nedenfor ligger til grunn for de ulike eksemplene, og du kan bruke den som et refleksjonsverktøy for å utvikle, planlegge, gjennomføre og vurdere undervisningsopplegg. Ikke alle refleksjonsspørsmålene er aktuelle for alle oppleggene.

Refleksjonsmodell

Tema	Refleksjonsspørsmål
Planlegging	Er de fysiske rammene tilrettelagt for hørselshemmede? Har normalt hørende medelever kunnskap om hørselshemming og kommunikasjon? Hva skal elevene lære av opplegget?

Hvilke kompetansemål/hovedområder kan jeg kombinere?

Hvordan kan jeg formulere læringsmålene slik at elevene forstår hva de skal lære, og hva som forventes av dem?

Hvilke språkmodaliteter egner seg best for å nå målene? Må jeg forberede eller forbedre mine språkferdigheter?

Hvilke muligheter har jeg for eventuelt å kunne samarbeide med tolk og andre faglærere?

Hvordan kan jeg visualisere min undervisning og gjøre den tilgjengelig for hørselshemmede elever?

Hvilke metoder egner seg best for å nå målene slik at den hørselshemmede blir en aktiv deltaker?

Kan jeg inkludere aspekter av døvekulturen fra engelskspråklige land i opplegget? Hvor kan jeg skaffe materiell om det?

Motivasjon

Hvordan kan jeg motivere og skape interesse for læringsarbeidet?

Hvordan kan jeg aktivisere elevenes forkunnskaper?

Hvordan og når kan jeg bøte på eventuelle manglende forkunnskaper hos den hørselshemmede eleven?

Hvordan kan jeg bevisstgjøre elevene på læringsmålene?

Innhold, metode og organisering

Hvordan setter jeg elevene i gang med arbeidet?

Hvilke strategier og hvilken støtte trenger elevene for å få læringsutbytte?

Hvilke aktiviteter inngår i opplegget – og hvordan sikre at den hørselshemmede har like stort utbytte som de øvrige elevene?

Er det hensiktsmessig med fjernundervisning fra Statped?

Hvordan er arbeid med grunnleggende ferdigheter integrert i opplæringen?

Hvordan kan jeg organisere undervisningen slik at de hørselshemmede elevene deltar aktivt i læringsarbeidet?

Hvordan er det mest hensiktsmessig å organisere elevgruppen mht. behovene til de

	<p>hørselshemmede?</p> <p>Hvilke sluttprodukter kan opplæringen resultere i? Har det en form som eventuelt kan tilpasses ulike språkmodaliteter?</p>
Underveisvurdering	<p>Hvordan kan jeg best vurdere om og hva hørselshemmede elever lærer?</p> <p>Hvordan veileder/ legger jeg til rette slik at elevene blir mer bevisste og kritiske i sin egenvurdering?</p> <p>Hvordan – og av hvem - får elevene læringsfremmende tilbakemeldinger underveis i læringsarbeidet? Har jeg behov for å søke assistanse fra Statped eller andre?</p> <p>Hvordan formulerer vi eventuelle kjennetegn på måloppnåelse for dette læringsarbeidet?</p> <p>Hvordan viser sluttproduktet at målene er nådd?</p> <p>Hvordan oppsummerer og evaluerer jeg og elevene opplæringen og elevenes læringsutbytte? Hva gjør jeg hvis ikke læringsutbyttet er som forventet?</p>
Variasjon	<p>Hvordan kan jeg variere undervisningsmetoder, arbeidsmåter, lærestoff og organisering for å tilpasse læringsarbeidet til hørselshemmede elever?</p>
Progresjon	<p>Hvordan er framgangen for den enkelte hørselshemmede eleven og for gruppen?</p> <p>Hvordan inngår dette læringsarbeidet i en helhetlig progresjon?</p>

Vurdering

Eksemplene inneholder forslag til hvordan du kan arbeide med underveisvurdering av elevenes læring. Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse i eksemplene er laget for underveisvurdering og ikke for sluttvurdering.

Jobb med læreplan, kjennetegn, mål og kriterier

Underveisvurdering i faget bygger på at hørselshemmede elever

- forstår hva de skal lære, og hva som er forventet av dem
- får faglige tilbakemeldinger om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen

- får råd som danner utgangspunkt for videre læring
- er involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og egen utvikling

Eksempel 1: Muntlig formidling

1.-2. trinn

Elevene lærer og trener på muntlige ferdigheter gjennom direkte kommunikasjon. Læreren modellerer en presentasjon av seg selv på den valgte språkmodaliteten og ved hjelp av visualisering. Deretter inviteres elevene til å presentere seg selv og sine interesser. For voksne hørselshemmede deltakere kan andre deltakere med høyere kompetanse i den valgte språkmodaliteten benyttes som rollemodeller.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- avlese og/eller lytte til og forstå enkle instruksjoner gitt på engelsk og/eller et engelskspråklig tegnspråk
- forstå og bruke noen tegn eller ord og uttrykk knyttet til nære omgivelser og egne interesser
- hilse, stille og svare på enkle spørsmål
- delta i enkle innøvde dialoger og spontane samtaler knyttet til nære omgivelser og egne opplevelser
- gjenkjenne og bruke håndalfabetet til BSL (British Sign Language) eller ASL (American Sign Language)

Nedenfor finner du forslag til læringsmål. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i underveisvurdering med deg. Læringsmålene blir ofte utarbeidet sammen med elevene. Forslaget kan tilpasses alder, nivå, språkmodalitet, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- fortelle om min familie, meg selv og mine interesser
- bruke håndalfabetet til BSL (British Sign Language) eller ASL (American Sign Language)
- lære, huske og bruke nye tegn og/eller ord
- fortelle hvordan jeg lærer og husker nye tegn og/eller ord
- avlese og/eller lytte til og trekke ut innholdet fra en kort presentasjon

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Motivasjon	Fortell klassen om læringsmålene: å kunne fortelle om seg selv og familien sin. Diskuter når det kan være nyttig å kunne det
Forarbeid	Du introduserer BSL eller ASL håndalfabet og bokstaverer elevenes navn sammen med elevene. Samtale om når det kan være nyttig, og når et engelsk håndalfabet kan brukes i undervisningen og ellers ute i verden?
Gjennomføring	<p>Elevene lytter og/eller avleser mens du bruker den valgte språkmodaliteten og presenterer deg selv. Du kan visualisere ditt budskap ved hjelp av å vise fotografier, bruke mime og gester, tegne et slektstre og fortelle om din familie og hva familiemedlemmene heter.</p> <p>Du bokstaverer navnene og skriver dem, sier språklidene som bokstavene representerer og ikke bokstavnavn. Fortell litt om hvilke interesser og gjerne alder det enkelte familiemedlemmet har. Du stiller elevene noen enkle spørsmål om din og deres familie, og de kan stille deg enkle spørsmål om familien din.</p> <p>Du kan bruke en lek hvor elevene bruker ord og/eller tegn om familien, f.eks. <i>Information gap</i> (se kapittel 4).</p>
Refleksjon rundt forventninger til egen presentasjon	<p>Klassen planlegger og forbereder egne presentasjoner (Mini Talk). I par reflekterer elevene over hva de skal formidle av informasjon. De velger hva de vil fortelle om seg selv (eget dagligliv, fritid og interesser) og om familien sin, og lager tegninger. De får hjelp til å finne ord og/eller tegn de trenger. Hvis elevene ber om hjelp på norsk eller NTS, svarer du på den valgte språkmodaliteten. Elevene øver sammen, hjelper og støtter hverandre.</p> <p>Nye ord og/eller tegn kan henges opp i klasserommet senere, og skape en «ordbank» på 10-15 ord/tegn de kan ha bruk for. Hva lærte elevene? Hvilke temaer snakket de om?</p>
Kort presentasjon	Elevene bruker både kjente og nye ord og/eller tegn og uttrykk til å presentere seg selv og familien, eller de kan delta i en dialog med deg og medelevene som spør ut fra tegningen til eleven.
Vurdering	<p>Avslutt med å gjennomgå læringsmålene og la elevene si noe om «hva jeg har gjort, hva jeg har lært, og hva var lurt.»</p> <p>Hvordan viser elevene hva de lærte av å se på deg? Hvordan kan du best vurdere om og hva elevene har lært?</p>

Grunnleggende ferdigheter

Eksempelet vektlegger å trene på direkte kommunikasjon, men digitale ferdigheter kan også innlemmes. Elevene arbeider med muntlige ferdigheter i direkte kommunikasjon når de trener på å avlese andre, trekke ut et innhold fra korte presentasjoner, og ved å utforme egne korte presentasjoner eller delta i samtaler. De øver på uttale og/eller på å framføre tegn sammenhengende, og de bruker kjente og nye ord og/eller tegn når de presenterer seg selv. Elevene trener på muntlig formidling og kan utveksle erfaringer og strategier for å finne, lære og huske nye ord/tegn. Velger elevene å spille inn presentasjonen sin eller vise sin presentasjon når de deltar i fjernundervisning, arbeider de også med digitale ferdigheter. Elevene kan for eksempel bruke dataprogrammer som SmartArt og lage tankekart eller tidslinje for å strukturere og dokumentere presentasjonen sin. Ved bruk av digitale verktøy er målet å få fram et budskap.

Vurdering

I tillegg til en felles gjennomgang av læringsmålene kan egenvurdering gjennomføres i samtaler og etter hvert på et skjema eller i en logg. Innspillinger av presentasjoner kan brukes i denne sammenheng. Elevene kan erfare at tegn- og/eller ordinnlæring ikke bare skjer felles i klasserommet, men at de kan ta ansvar for det selv ved å lære seg nye tegn og /eller ord når de trenger dem, slik som vi så i eksempelet. Du kan også velge hverandrevurdering ut fra gitte kriterier, eller selv gi muntlig tilbakemelding med læringsmålene som utgangspunkt.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Ut fra elevenes alder, nivå og forkunnskaper gir du læringsfremmende underveisvurdering. Har du ikke tilstrekkelig kompetanse i engelskspråklige tegnspråk til å vurdere en elevtekst, kan du be om assistanse fra Statped fordi elevene har rett til konstruktive tilbakemeldinger. Først når elevene har trening i direkte kommunikasjon, kan kjennetegn på måloppnåelse utformes. De kan for eksempel se slik ut:

Eleven

- gjenkjenner og bruker håndalfabetet til BSL (British Sign Language) eller ASL (American Sign Language)
- utvider ord- og/eller tegnforrådet sitt ut fra egen interesse og eget behov
- gir en kort presentasjon ved å bruke dagligdagse uttrykk og et passende tegn/ordforråd
- avleser, forstår og responderer på spørsmål og enkle instruksjoner gitt på engelsk og/eller på et engelskspråklig tegnspråk
- forstår og bruker noen tegn eller ord og uttrykk knyttet til familien og egne interesser

Utdypende kommentarer

Dette eksempelet viser hvordan elevene kan arbeide med flere kompetansemål i én oppgave. Elevene avleser, viser forståelse gjennom refleksjon, egen aktivitet og produksjon, og de sier noe om hva de har lært og

hvordan. Dette opplegget legger vekt på aktive språkelever som lytter og avleser for å forstå ut fra sammenhengen, og de bruker nytt innlært språk i egenproduksjon. Opplegget kan også tilpasses og brukes til andre temaer, f.eks. til farger, favorittmat, mine klær, høytider, osv. Se også kapittel 5 for ordbøker med BSL/ASL håndalfabet og finn flere ideer.

Det har betydning at dine ferdigheter i de ulike språkmodalitetene matcher elevens egentlige behov. Dette kan utforskes og dokumenteres gjennom systematisk bruk av kartleggingsmaterieell (se lærernes ressurser i kapittel 5). Det kan sikre at elevene får tilgang til undervisningen og til det engelske språket.

Normalt hørende elever hører ofte nye ord repetert i flere sammenhenger, noe hørselshemmede ofte går glipp av. Derfor er det nyttig at nye ord og/eller tegn repeteres gjennom lek for å gi hørselshemmede den ekstra øvingen de trenger i en lite stressende situasjon, som igjen fremmer språktilegnelse. I idébanken finner du forslag til ulike leker og spill som du kan bruke i undervisningen. Bruker du i tillegg et engelskspråklig tegnspråk, gir du elevene ekstra språklig input - gjerne i tillegg til det auditive og skriftlige. Dette kan hjelpe memorering av nye gloser og kalles *chaining* i faglitteraturen.

Elevene forbereder sin presentasjon sammen med en partner slik at de kan øve på å snakke engelsk og/eller produsere tegn. Å ha en samtalepartner øker læringsutbyttet for begge. De får muligheter til å øve, utveksle og avklare ideer. Det er lurt at partnerne passer sammen med tanke på språkmodalitet, og at de er trygge på hverandre. Hørselshemmede som utelukkende bruker talespråk, vil ha behov for stille/støyfrie omgivelser slik at de kan oppfatte det som blir sagt.

Under bestemte perioder kan elevene få i oppdrag utelukkende å bruke BSL og/eller engelsk. I slike situasjoner må elevene prøve å bruke alle mulige strategier for å gjøre seg forstått, noe som er både kreativt og lærerikt. De oppfordres og motiveres til ikke å falle tilbake til norsk eller NTS gjennom et poengsystem: Hvis du hører/ser at elevene ikke bruker engelsk, får du et poeng! På denne måten blir slike oppgaver en spennende utfordring for elevene når de skal konkurrere mot deg.

Et diagram som visualiserer det du forteller om, f.eks. et slektstre med fotoer/tegninger under din presentasjon, er til støtte og inspirasjon for elevene. Tanken bak *Mini Talk* er at når elevene blir vant til å gi en presentasjon i et par minutter, kan metoden brukes som en aktivitet uten mye forberedelse. En *Mini Talk* kan virke enklere og mindre omfattende og dermed bli en del av den ukentlige, muntlige aktiviteten. Innholdet i *Mini Talk* ligger på ulike nivåer, og noen vil ha større utbytte av å svare på spørsmål ut fra tegningen sin.

Det er naturlig å integrere digitale verktøy tidlig for hørselshemmede elever. Å spille inn sin *Mini Talk* gir eleven mulighet til å vurdere sin egen språkproduksjon og å bli trygg på bruken av digitale verktøy. For hørselshemmede er digitale verktøy en viktig del av skolehverdagen. De kan også presentere *Mini Talk* i sin fjernundervisningsgruppe.

Elevene har behov for å se progresjon i innlæringen. De kan oppfordres til å utvide sin egen tegn- og/eller ordbank på papir med illustrasjoner av tegn, eller digitalt ved å finne nye ord og uttrykk som de har personlig interesse av. Dette kan bidra til motiverte, selvstendige språkelever som selv tar gradvis mer styring over egen

læring. I tillegg gir det gloselister som eleven kan se tilbake på. Før et tegn og/eller ord legges i ordbanken, må elevene kunne produsere tegnet og /eller uttale ordet, lese og skrive ordet, og oversette det. Det kan også være lurt å la dem reflektere over læringsprosessen og bruke spørsmålene om egenlæring som vist i eksempelet.

Progresjon

Dette eksempelet bygger på elevenes nysgjerrighet og evne til å forstå og vilje til å kommunisere. På forhånd må elevene ha bakgrunnskunnskap om emnet og være klar over hva du kommer til å snakke om.

Visualisering ved hjelp av foto og tegninger, kroppsspråk og gester bygger opp under elevenes forståelse. Denne formen for undervisning krever at elevene er aktive selv i jakten etter å forstå og samle ny kunnskap. De anvender strategier hvor de bruker bakgrunnskunnskap og kan gjette ut fra sammenhengen. De elevene som bruker et engelskspråklig tegnspråk, kan også støtte seg til sin kunnskap om norsk tegnspråk og overføre noe av dette til å forstå det fremmede tegnspråket. Dermed kan de forstå de engelske ordbildene som presenteres. Det er naturligvis variasjoner i hvor mye den enkelte eleven får med seg, men de kan hjelpe hverandre til større forståelse gjennom samarbeid. Disse strategiene danner et grunnlag som elevene kan bruke videre i sin språklæring.

Kompetansemålene i dette opplegget bygger på kompetansemål fra 2. trinn, der eleven skal lære å forstå og bruke noen engelske ord, uttrykk og setningsmønstre knyttet til nære omgivelser og egne opplevelser. Dette videreføres og utdypes gjennom kompetansemålene etter 4. trinn. Samtidig peker det framover mot kompetansemålene på 7. trinn der eleven skal kunne forstå og bruke et ordforråd knyttet til kjente emner. Her skal de innlede, holde i gang og avslutte samtaler knyttet til kjente

Eksempel 2: Samanhengen mellom stavemønstre og språklyd

3.-4. trinn

For voksne hørselshemma kan forteljinga vere meir detaljert og innehalde fleire fakta.

Eksempelet omfattar lese- og skriveferdigheiter og munnlege ferdigheiter. Eksempelet viser leseopplæring i engelsk der elevane lærer å kjenne att samanhengen mellom eit engelsk stavemønster og språklyden han representerer, gjennom bruk av alle sansane. Dei lyderer ukjende ord ved hjelp av ny kunnskap, trekkjer lydane saman, uttaler ord og koplar til det orda betyr og eventuelt til teikn. I tillegg er dette eit eksempel på korleis elevane kan øve på å mota og forstå enkle instruksjonar i direkte kommunikasjon, og korleis ord og/eller teikn gir meining i ein samanheng når det blir bakte inn i ein kontekst.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke enkle lese- og skrivestrategiar, og enkle stavemønster
- forstå samanhengen mellom engelske munnformer, språklydar og bokstavar ved å trekkje bokstavlydar saman til ord
- forstå og bruke engelske teikn og/eller ord, uttrykk og setningsmønster knytte til eigne behov og følelsar, dagligliv, fritid og interesser
- gi nokre eksempel på engelskspråklege land og kjende høyrande og døve personar derifrå

Nedanfor finner du forslag til læringsmål. Elevane skal kunne forstå og bruke læringsmåla i eigenvurdering og i undervegs vurdering med deg. Læringsmåla blir ofte utarbeidde saman med elevane. Forslaget kan tilpassast alder, nivå, gruppe, elevane sine forkunnskapar og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Eg kan

- forstå kva læraren seier/framfører på teiknspråk
- avlese og lytte ut språklyden og kjenne att stavemønsteret ee
- lydere og lese ord høgt med ee som vi har snakka om
- forstå kva orda betyr
- bruke teikn og/eller orda i rollespel

Undervisningsopplegg

Kva	Korleis
Forarbeid og motivasjon	Elevane repeterer og øver på handalfabetet gjennom leik, for eksempel bingo. På dette stadiet bruker elevane språklydane assosiert med den enkelte bokstaven og ikkje bokstavnamnet. «Nå skal vi lære ein ny engelsk språklyd».
Presentasjon av språklyden	Vis fram stavemønster ee og introduser språklyden /i:/. Gjer elevane merksame på «Two letters – one sound!». Utforsk korleis lyden kan lagast i munnhola, kjennast på halsen, sjå ut på leppene og høyrast ut. Elevane øver saman med partnaren på å seie /i:/, og viser kvarandre korleis han skal skrivast ved å skrive i handflata til partnaren.
Utforsking av lydar og ord	Frå ein pose kan du trekkje opp ordkort med illustrasjonar og ordbilete av ord med stavemønster ee. Sei ordet, del ordet i språklydar og la elevane avlese og telje språklydar på fingrane. (For eksempel: <i>tree</i> , <i>t-r-ee</i> , <i>tree</i> = 3 språklydar. <i>Bee</i> , <i>b-ee</i> , <i>bee</i> = 2 språklydar. Andre ord du kan bruke: <i>tweet</i> (4), <i>queen</i> (3), <i>see</i> (2), <i>knee</i> (2), <i>green</i> (4))

three (3)).

Where is ee in the word? First, in the middle, or last?

Det er andre stavemønster for denne språklyden, men vi kjem til å jobbe med dei seinare. (Dei er: ea, e-e, -y).

Leik med ee-orda elevane har jobba med, f.eks. «Non-stop paper switch»: Kvar elev får eit spelekort med eit ee-ord på. Elevane går rundt i rommet. Dei viser kvarandre spelekortet sitt til den fyrste dei møter, fortel kva for ord dei har og ev. viser teikn. Dei bytar spelekort og går vidare til nestemann. Slik fortset leiken.

Saman skapar dei *nonsense sentences* og brukar alle nye ord med ee. Du modellerer dine tankar og strategiar mens du skriv på tavla ved hjelp av elevane, f.eks. *I can see a queen with a green knee. There are three green trees full of bees.*

Vel ei setning de har laga. Elevane memorerer setninga, du fjernar ho frå tavla, og elevene skriv ho sjølv. Saman skriv de setninga på tavla igjen, bokstav for bokstav. Elevene rettar sitt eige arbeid samtidig.

Oppfølging

Du fortel om det dramatiske livet til Betty Steel på den valde språkmodaliteten. (Ho var den fyrste europeiske døve som kom til Australia.) Du kan visualisere undervisninga di ved hjelp av bilete, mime og andre rekvisittar for å få fram og understreke budskapet din. I løpet av forteljinga skal elevane finne ut korleis dei seier flåte (*fleet*) på BSL/ASL/engelsk, og fortelje korleis dei trur ordet skal skrivast.

Fortel Betty Steel-forteljinga på nytt ved hjelp av eit rollespel. Stans rollespelet med jamne mellomrom ved å blinke med taklampa. Alle skodespelarar frys til og står stille. Kva føler dei ulike personane i spelet? Ha ein plansje med ulike ansiktsuttrykk som elevane kan peike på. Gje elevane teiknet og/eller ordet dei treng. Blink med taklampa igjen og rollespelet fortset.

Kvar dag framover kan du vise ordkort med orda som inneheld stavemønsteret de jobbar med. Slik kan elevane øve på å lese og uttale dei og dermed automatisere lesing av stavemønsteret ee.

Eigenvurdering

Elevene finn ut kva ulike ting heiter på engelsk ved å lese ukjende ord som inneheld stavemønsteret ee, og som er illustrerte, gjerne også med teikngrafikk. Orda kan f.eks. vere *beef, steel, fleet, feet, greet, street, sweet, tweet, sheet*. Dette kan vere eigna til stasjonsundervisning.

Elevene vurderer seg sjølve ved f.eks. å bruke eit skjema med læringsmåla og fargekodar på (flagg, trafikklys e.l.): grønt = *dette kan eg*; gult = *dette var litt vanskeleg*; raudt = *dette må eg øve meir på, og eg treng meir hjelp*.

Grunnleggende ferdigheiter

Den grunnleggjande ferdigheita å kunne lese blir styrkt ved systematisk leseopplæring som fremjar forståinga for samanhengen mellom stavemønster og språklydar. **Elevane** utviklar fonetisk merksemd ved hjelp av alle sansane. I eksempelet arbeider elevane med skriftlege ferdigheiter og leseferdigheiter når dei trenar på å skrive setningar som inneheld eit spesifikt stavemønster, og når dei les høgt. Dei arbeider også med munnlege ferdigheiter når dei øver på avlesing og uttale og/eller framfører teikn i leik. Når elevane deltek i leik, repeterer dei ord med ein spesifikk språklyd: dei les, snakkar og/eller produserer teikn som inneheld språklyden.

Undervegsvurdering

Læringsmåla som du og elevane utarbeider saman, dannar grunnlaget for undervegsvurdering og vidare progresjon for å nå kompetansemåla. Forslaget til kjenneteikn på høg måloppnåing kan tilpassast alderen og nivået til elevane, og kor vidt det er fyrste gongen opplegget skal gjennomførast. I dette eksempelet er det å kunne avlese, uttale, snakke, lese og lytte som står i sentrum. Denne typen kompetansemål og undervisningsopplegg er eit eksempel på at språklæring inneber å ha målet i sikte (vite kor elevane skal vere etter endt opplæring), men også å byggje stein på stein for å utvikle kunnskapar i eit framandspråk.

Eleven skal kunne

- lese og skrive enkle ord med stavemønster ee
- forstå samanhengen mellom den engelskspråkelige munnforma og språklyden /i:/ og stavemønster ee
- lese ord ved å trekkje saman språklydane representerte av bokstavar
- forstå betydinga av ord og/eller teikn og uttrykk ut frå samanhengen i ei forteljing
- gi nokre eksempel på engelskspråkelege land og kjenne til den kjende, døve personen Betty Steel

Utdjupande kommentarar

Dette eksempelet viser korleis elevane kan arbeide med kompetansemål knytte til lesing på eit tidleg stadium i opplæringa. I det engelske skriftspråket kan ein språklyd bli representert av fleire bokstavar og av fleire stavemønster. Etter at elevane kan språklydane assosierte med bokstavane i det norske alfabetet, kan du arbeide med det engelske. Høyrselshemma treng å bli trygge på kva for norske og engelske språklydar som er like, og kva for lydar som er annleis eller heilt spesielle. Stemmekvaliteten til den enkelte er ikkje det som gjeld mest nå, men at eleven får til rett munnstilling og ei taktil kjensle i munnhola av språklyden. Det er derfor nyttig om elevane tidleg får systematisk leseopplæring som fremjar forståinga for samanhengen mellom stavemønster og språklydar. Dette opplegget kan også brukast til å jobbe med andre stavemønster. For ei oversikt over dei vanlegaste stavemønster, sjå *Phonic Chart* på nettstaden torget.wikispaces.com.

For at undervisninga skal vere effektiv, kan du gje elevane eksempel på engelske ord som inneheld språklyden du arbeider med, og ikkje be om forslag frå elevane. Elevane kan ofte ha for lite erfaring med

engelsk for å kunne gjere det. For at arbeidsmetoden skal vere til nytte og for å auke elevane sin sjølvtilitt med lesing av engelske tekstar, kan elevane gjerne oppleve lydrette (*phonic*) lesetekstar der dei øver på og bruker desse ferdigheitene. Elevane si eigenvurdering kan gi deg eit godt grunnlag for når du kan gå vidare for å arbeide med nye språklydar og stavemønster.

Når lyd, stavemønster og ordbilete skal presenterast for elevane, kan det vere nyttig å bruke digitale hjelpemiddel, for eksempel dataspill der ordbilete og illustrasjon er kopla saman og gir repetisjon, og der orda blir attkjende automatisk. Digitale verktøy kan vere nyttige å bruke for å differensiere og variere slik undervisning. Ved val av dataspel for høyrselshemma elevar er det lurt å sjekke at elevane får utbytte av å bruke det. Er f.eks. spelet utelukkande basert på lyd? Gir det også visuelle tilbakemeldingar og belønningar?

Oppattaking gjennom leik og daglege små drypp styrkjer memorering og automatisering når det gjeld ord- og leseopplæring. Som ei vidareføring av dette eksempelet kan elevane få ein lesetekst som dei avles mens du les høgt. Deretter les dei teksten sjølve og merker seg ord som inneheld språklyden /i:/. Når alle har funnet dei, kan dei trene på uttalen både i fellesskap og i par, og utforske forholdet mellom uttale og stavemønster. Slik kan dei oppdage andre stavemønster som blir brukte for den same språklyden. Bruk for eksempel rimet *Chimpanzee* i boka *Commotion in the Ocean*. G. Andrea.

Når elevane er blitt vande til denne måten å arbeide med lydar og stavemønster på, kan dei velje andre stavemønster, for eksempel *ay*, *igh*, *ow* og *oo*. Sjå også kapittel 4 for forslag til fleire aktivitetar knytte til lesing og ordlæring og kapittel 5 for fleire idear.

Å inkludere forteljingar frå døves historie, eller av og om døde fortalt på ein spennande og levande måte, kan knyte elevane tettare opp til språket det her er snakk om. Det er også ein stor del av elevane si eiga identitetsutvikling.

Progresjon

Når dei startar på skolen, har ikkje alle høyrselshemma elevar hatt dei same opplevingane som andre elevar i engelsk med tanke på songar og rim. Det er ikkje sjølvstøtt at dei kjenner til engelske ord og frasar. Det kan derfor vere ein fordel å begynne tidleg med engelskfaget og gje daglege korte drypp. Du kan f.eks. bruke den valde engelske språkmodaliteten i andre fag (gym, musikk, matlaging, kunst og handverk m.m.) og i dei daglege rutinane, f.eks. matpausen, påkledning, osv.

Dette eksempelet er ei vidareføring av fonetisk merksemd og bokstavinnlæring som elevane vanlegvis får gjennom erfaring i morsmålsundervisninga, men som her blir utvida til å gjelde eit nytt og meir komplekst skriftspråk. Mykje av det systemet du bruker til å undervise i norsk, kan vidareførast til engelsk, slik som fargekoding av konsonantar og vokalar. Først kan elevane lære samanhengen mellom enkelte engelske bokstavar i alfabetet og språklydar, deretter mellom stavemønster og språklydar. Dei vil oppleve at for å skrive ein språklyd, må dei gjerne bruke fleire bokstavar, f.eks. at /dl / skal skrivast *igh*. Etter kvart vil dei også oppleve at det finst fleire stavemønster for den same språklyden.

Forslag til lenkjer

Eksempel 3: Å forstå en fortelling og skrive en bokanmeldelse

3.-4. trinn

Du kan tilpasse eksemplet ved å bruke kompetansemål fra 5.-7. trinn. For voksne hørselshemmede kan eventyr og fortellinger erstattes med andre relevante tekster. Samtidig er eventyr og fortellinger en fin inngang til hovedområdet kultur, samfunn og litteratur uansett alder.

Eksemplet omfatter leseferdigheter og skriftlige og muntlige ferdigheter. Elevene forstår hovedinnholdet i engelskspråklige fortellinger som er formidlet ved hjelp av ulike språkmodaliteter, skrift og IKT. Elevene deltar i samtaler om fortellingen og skriver noen setninger om sine opplevelser. Elevene utvider ordforrådet og utvikler et bevisst forhold til stavemønstre og setningsmønstre.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- forstå hovedinnholdet i engelskspråklige rim, regler, sanger, eventyr og fortellinger
- forstå betydningen av ord og eller tegn og uttrykk ut fra sammenhengen de er brukt i
- bruke enkle lese- og skrivestrategier
- gi uttrykk for egne tanker og meninger i møte med engelskspråklig litteratur og barnekultur

Nedenfor finner du forslag til læringsmål. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i underveisvurdering med deg. Læringsmålene blir ofte utarbeidet sammen med elevene. Forslaget kan tilpasses alder, nivå, gruppe, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- forstå det meste av en fortelling
- fortelle hva jeg synes om fortellingen
- være med og sette sammen ord for å lage setninger
- skrive stor bokstav først og punktum i slutten av setningen

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Motivasjon	<p>Velg en fortelling tilpasset alderstrinnet som formidles på tegnspråk, engelsk tale og med teksting, og som også finnes i bokform. (Se kapittel 5 for forslag.)</p> <p>Du gir elevene en kort innledning om fortellingen de skal se, og viser fram boka. Du forteller: hvem, hva, hvor. Se på bildet på forsiden. Hva tror elevene vil skje?</p>
Forarbeid	<p>Du gjennomgår og repeterer kjente og noen nye nøkkelord fra fortellingen ved å bruke lek og spill, f.eks. <i>Relay Race</i>. (Se kapittel 4).</p> <p>Du gir elevene et eller flere norske tegn eller ord. Elevene skal finne ut hva disse tegnene eller ordene heter på engelsk, mens de ser på fortellingen. Velg ord og/eller tegn som gjentas i fortellingen, eller som ligner på norske ord eller tegn.</p>
Aktivitet	<p>Elevene ser på fortellingen på interaktiv tavle, prosjektor eller PC. De forteller sin partner på den valgte språkmodaliteten hva de har oppfattet av fortellingen. Hvert par forteller gruppen noe av det de oppfattet. Hvis elevene bruker norsk eller NTS fordi de ikke klarer å uttrykke seg på engelsk og/eller tegn, oversetter du til den valgte språkmodaliteten, og modellerer for dem.</p> <p>Er det viktige momenter som elevene ikke får med seg, modellerer du hvordan du tenker for å finne dette innholdet. Fortell elevene hvilke bilder/lukt og følelser teksten skaper for deg.</p> <p>Se fortellingen ytterligere en eller to ganger inntil elevene har fått med seg hovedinnholdet.</p> <p>Du stiller spørsmål om fortellingen som krever refleksjon, og hvor det ikke finnes ett riktig svar. Du kan bruke spørsmål som: <i>Why do you think he did that? What did they feel? What is he thinking? What do you think happened afterwards? Have you done that?</i> Modeller hvordan du selv finner svar på slike spørsmål.</p> <p>Du gjenforteller på den valgte språkmodaliteten, men gjør mange feil slik at elevene må rette på deg.</p> <p>Boka plasseres i klassens bibliotek slik at elevene kan lese den selv.</p>
Oppfølging	<p>Du skriver nøkkelord fra fortellingen med elevenes hjelp på (interaktiv) tavle. Du modellerer hvilke strategier du bruker når du staver ordene, f.eks. teller språklyder i ordet. Skal noen av språklydene staves med flere enn en bokstav?</p> <p>Dere samtaler om elevenes opplevelser og meninger om fortellingen på den valgte språkmodaliteten. Lag en ordliste av ordene som kommer fram under samtalen.</p> <p>Elevene skal bidra i skriveprosessen mens du skriver en bokanmeldelse ved hjelp av en skriveramme, f.eks.:</p> <p><i>The book title is _____.</i></p>

The name of the author is _____.

The book is about:

Who?

Where?

What happened?

Did you like the book? Why?

 _____

 _____

 _____

Diskuter og vis ulike svar på det siste punktet. Elevene skriver egne bokanmeldelser. Fjern teksten fra det siste punktet og la elevene sette sammen ord til egne setninger hvor de skriver egne meninger. Elevene viser fram til hverandre sine bokomtaler og boka de selv har valgt.

Etter hver presentasjon sier medelevene tre positive ting som eleven var flink til, og hva de likte.

Refleksjon	Du kan bruke prosessen som grunnlag for samtale om ulike strategier i møte med nye tekster og om kvaliteten på arbeidet. <i>Når vi f.eks. har gjettet på betydningen av et ord, må vi etterpå alltid sjekke at det er riktig: «Her har du husket/hva mangler her?» Les nøye gjennom setningene. Er punktum plassert riktig, og har du stor forbokstav?</i>
Vurdering	Den umiddelbare tilbakemeldingen fra medelevene om bokanmeldelsen er en hverandrevurdering og støtter opp om selvtilliten til den enkelte.

Grunnleggende ferdigheter

Elevene arbeider med leseferdigheter og med muntlige, skriftlige og digitale ferdigheter. Når de ser på en fortelling presentert med tekst, ord og tegn, opplever de nye ord og/eller tegn og setninger med ulike mønstre. De øver på å uttrykke seg selv når de forteller hva de har oppfattet. Elevene får trening i å samtale på engelsk ved å bruke kjente ord og utforske og uttale nye ord og/eller framføre tegn. Elevene arbeider med å kunne skrive ved hjelp av en skriveramme. Gjennom utforskning og repetisjon kan dette danne grunnlag for strategier til å lage setninger og til slutt en sammenhengende tekst i en bokanmeldelse.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse kan tilpasses elevenes alder, nivå og hvorvidt det er første gang opplegget gjennomføres.

Eleven

- oppfatter det meste av en fortelling
- finner betydningen av ord/tegn ut fra sammenhengen
- gir uttrykk for sin mening
- lager forståelige setninger og bruker ulike enkle setningsmønstre
- bruker stor bokstav og punktum riktig

Utdypende kommentar

Dette eksempelet viser hvordan elevene kan arbeide med kompetansemål knyttet til alle hovedområder på et tidlig stadium i opplæringen. Hensikten med å bruke tekster som er formidlet på flere språkkoder, er for å gi elever med ulik språklig bakgrunn tilgang til de samme opplevelsene. Fortellinger kan ofte fås som en app slik at elevene selv kan regulere hvordan og hvor mange ganger de vil se den. Opplegget gir deg også mulighet til å modellere ulike strategier i forbindelse med muntlig og skriftlig arbeid.

Eksempelet vektlegger variasjon av arbeidsmåter. Elevene er aktive i deler av opplegget: de samarbeider i par, og de arbeider individuelt. Bokanmeldelsen kan skrives på papir eller på PC/Ipad/tablett etter den er blitt modellert med prosjektor eller på (interaktiv) tavle. Hvis elevene får følge utviklingen av fortellingen på stor skjerm, kan denne fellesvisningen gjøre det enklere å ta opp spesielle ting. Det kan gjelde språkklyder, valg av ord eller tegn, bruk av faste uttrykk, samtale om ordlæringsstrategier og strategier for avlesing og lesing (for eksempel lydering av ord), oppdeling i setninger, osv.

Opplegget kan gjøres enklere eller mer utfordrende ut fra elevenes faglige ståsted og behov.

Sammensetningen av partnere kan f.eks. være at elevene utfordrer hverandre fordi de er på likt nivå, eller at den ene partneren kan støtte den andre. Uansett er det viktig at partnerne matcher hverandre med tanke på språkmodalitet, og at du har gitt elevene klare instruksjoner om hva som forventes av den enkelte under pararbeid.

Den siste delen av opplegget kan differensieres ved å utfordre elevene på måten de skriver bokanmeldelsen. For eksempel fra å skrive inn ord som mangler, til å bruke ulike setningstyper og tegnsætning, og videre til å bruke flere adjektiver, osv. Eller du kan fjerne skriverammen slik at elevene skriver sammenhengende tekster. Opplegget oppmuntrer elevene til å lese også engelske bøker på egen hånd. Desto mer de leser, desto mer engelsk lærer de. Elevene kan vise fram sin bokomtale og den engelske boka de har valgt. Det gir dem en fin sjans til å øve på å framføre, og de andre elevene får tips til neste boklån.

Spørsmål til elevene basert på læringsmålene kan bidra til bevisstgjøring og vurdering av egen læring.

Progresjon

Etter at elevene kan lese ordbilder, lydere og kan noen setningsstrukturer, er det fire faser i elevenes kompetanse i å forstå en lesetekst som du kan hjelpe elevene med. Som i eksemplet modellerer du hvordan du tenker når du møter ukjente ord og uttrykk. Deretter prøver elevene å bruke strategien selv ved hjelp av deg. I den tredje fasen begynner du å fjerne hjelpen, og til slutt arbeider elevene selvstendig. Eksempelet viser også følgende tekstforståelsesstrategier som elevene kan arbeide med videre: å forutsi ved hjelp av bakgrunnskunnskap, stille spørsmål om hva de har forstått, lage egne mentale bilder, knytte det som skjer i teksten til egne erfaringer, og gjenfortelle og oppsummere tekstens innhold.

Kompetansemålene i dette opplegget er en videreføring av kompetansemål fra 2. årstrinn, der elevene blant annet skal kunne forstå ord og/eller tegn og uttrykk i engelskspråklige rim, regler, sanger, eventyr og fortellinger. Opplegget peker framover mot kompetansemål på 7. trinn, der eleven i tillegg til å forstå kjente emner også skal kunne begrunne egen mening. Ved å gi elevene en skriveramme jobber vi mot kompetansemål på 7. trinn hvor elevene skal kunne skrive sammenhengende tekster.

Eksempel 4: Lære å samhandle seg fram til ny kunnskap

5.-7. trinn

Eksemplet passer også for voksne hørselshemmede.

Eksemplet omfatter å lære nye ord og uttrykk ved å delta i samtale, stille spørsmål og samhandle seg fram til ny kunnskap. Det omfatter også å bruke høflighetsfraser gjennom å delta i et måltid. Det inkluderer skriveferdigheter gjennom å skrive en e-post, og regneferdigheter gjennom matlaging.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- innlede, holde i gang og avslutte samtaler knyttet til kjente situasjoner
- lese og forstå ulike typer tekster av varierende omfang fra forskjellige kilder
- identifisere og bruke ulike situasjoner og læringsstrategier for å utvide egne ferdigheter i engelsk
- bruke digitale verktøy og andre hjelpemidler for å finne relevant informasjon og lage ulike typer tekster og/eller tegnspråklige tekster
- samtale om levesett og omgangsformer i ulike kulturer i engelskspråklige land og i Norge, deriblant samisk kultur

Nedenfor finner du forslag til læringsmål. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering

og i underveisvurdering med deg. Læringsmålene blir ofte utarbeidet sammen med elevene. Forslaget kan tilpasses alder, nivå, språkmodalitet, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- holde en samtale i gang ved å stille spørsmål og svare på spørsmål
- lære nye ord og/eller tegn jeg har bruk for ved å stille spørsmål
- bruke IKT for å finne oppskrifter jeg trenger
- noe om likheter og forskjeller i matkultur og manerer mellom engelskspråklige land og her hos oss

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Motivasjon	Du presenterer en e-post skrevet på engelsk, som forteller at klassen skal motta besøk. (Gjestene kan bruke den valgte språkmodaliteten.) Besøket vil foregå utelukkende på engelsk og/eller på tegnspråk.
Forarbeid	Sammen planlegger dere besøket og lager en oppgaveliste: Skrive svar på e-posten Finne oppskrifter på Internett, lage en handleliste, dekke på bordet og lage «engelsk» mat til gjestene Forberede samtaler: Samtale om høflighet og manerer. Gjennomgå spørreord/tegn. Hvorfor er det å stille spørsmål en lur strategi? Hva kan vi spørre gjestene om? Hva gjør vi hvis vi ikke forstår? Hva kan vi fortelle om oss selv? Avhengig av gruppestørrelse kan oppgavene utføres av hele gruppen eller delegeres til par.
Forberedende aktiviteter	Dere gjennomfører en samtale som et rollespill, og dere bruker manerer ved bordet utelukkende på engelsk. Du modellerer hvordan du holder samtalen i gang og de ulike spørsmålstypene. Du oppfordrer elevene til å stille spørsmål når de ikke forstår, eller når de vil vite om et nytt ord eller uttrykk. Elevene gjennomfører oppgavene på listen de laget tidligere. I par øver elevene på å lage og stille spørsmål til gjestene og på å fortelle noe om seg selv, sine interesser og sine kommunikasjonsbehov. Parene utarbeider egne ordlister i forbindelse med besøket. Gruppen dekker på bordet ved å følge en instruks på engelsk og/eller på tegnspråk. I par leser elevene de ulike oppskriftene de har funnet på Internett, og hvert par lager en

	rett, f.eks. <i>tea, sandwiches, scones</i> og <i>cupcakes</i> . Samtaler under arbeidet gjennomføres på den valgte engelske språkmodaliteten – hvis elevene bruker norsk eller norske tegn, får læreren ett poeng! Dette kan motivere elevene til å bruke alle sine strategier for å gjøre seg forstått på den valgte språkmodaliteten. De vil ikke at læreren skal få noen poeng.
Gjennomføring	Elevene tar ansvar for å ta imot gjestene, gjennomføre servering og måltidet, og samtale med gjesten/e.
Oppfølging	<p>Elevene forteller eller skriver om sine opplevelser. Parene leser opp sine ordlister, og ut fra disse og erfaringer fra besøket gjennomgår dere nye ord og uttrykk som de har lært. Det er anledning til å snakke om faste uttrykk, ordklasser og bøyninger, men også kulturelle likheter og forskjeller i forbindelse med matkultur og manerer.</p> <p>Bruk de nye ordene i en lek. (Se kapittel 4 for tips om leker).</p> <p>Elevene skriver en e-post til gjesten/e som takk for besøket og bruker noe av den informasjonen de har fått gjennom samtalen.</p>
Refleksjon	<p>Spør elevene hva slags spørsmål som var mest tjenlige å bruke når</p> <ul style="list-style-type: none"> • de ikke forstod det som ble sagt • de ville vite hva noe heter på engelsk og/eller på tegnspråk • de ville at noen skulle gjenta det som ble sagt <p>Diskuter hvordan det var best å presentere sine kommunikasjonsbehov som hørselshemmede til fremmede.</p>
Underveis- og sluttvurdering	Du følger med under besøket uten å avbryte. Noter gode språklæringsstrategier. Under elevsamtaler får den enkelte tilbakemelding på god adferd og tips til forbedring og strategier det er lurt å prøve ut. Elevene kan også vurdere egen læring ved å gjennomgå læringsmålene, og de kan gi konkrete eksempler på nye ting de lærte, og hvordan nye strategier kan være til nytte utenfor klasserommet.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter i direkte kommunikasjon er vektlagt i dette eksempelet. Elevene får trening i å avlese og/eller lytte konsentrert, og å stille og svare på spørsmål. De lærer om ulike strategier, spørsmålstyper og fraser etter modellering fra læreren og øver i rollespillet. Slik modellering skaper grunnlag for læringsstrategier som de senere kan bruke for å lære nye ord. De kan også øve seg på å holde en samtale i gang. I tillegg øver elevene på skriftlige ferdigheter når de korresponderer med gjestene sine, regneferdigheter gjennom handling og matlaging, og leseferdigheter og digitale ferdigheter når de oppsøker engelske matoppskrifter på Internett.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Disse forslagene til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av alderen og nivået til elevene.

Eleven

- er aktiv og holder en samtale i gang ved å stille relevante spørsmål, tilføyer nye elementer og oppklarer misforståelser
- gir gode relevante svar på spørsmål
- lærer nye ord og/eller tegn ved å stille spørsmål
- uttrykker seg på en tilpasset språkmodalitet og gjør seg forstått
- bruker IKT formålstjenlig for å finne tekster som trengs og skriver e-post
- sammenligner og gir uttrykk for likheter og forskjeller i matkultur og manerer

Utdypende kommentarer

Dette eksempelet viser hvordan du kan arbeide med kompetansemål som krever at elevene skal kunne føre en enkel samtale i en virkelighetsnær situasjon. Mens noe av stoffet er kjent, er det mulig å lære nye ord og/eller tegn gjennom å bruke ulike strategier i direkte kommunikasjon. Dette krever at elevene selv er aktive. Eksempelet tar også med emner fra hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*.

Tilpasningen vil skje naturlig ut fra elevenes ståsted, men det er du som er medspilleren som utfordrer elevene til å ta det neste skrittet, og som viser veien ved å modellere de gode strategiene som fører til språklæring. Du gir oppmuntring og ros. Det kan være lurt å ta bilder som dokumenterer forberedelsene og besøket. Hvis du velger å la elevene skrive om besøket, kan bildene og deres egne ordlister være til god støtte for noen når de skal skrive en sammenhengende tekst.

Den første fasen skal skape motivasjon for hele elevgruppen, og danne grunnlag både for å delta i direkte kommunikasjon og i mer spesifikk språklæring. Elevene øver og kjenner på hvor lurt det er å kunne stille spørsmål under en samtale, og hvorfor. Å gjennomgå spørretegn og/eller ord og fraser på forhånd gjør elevene trygge. De får også de ordene og/eller tegnene de trenger for å presentere seg selv og sine kommunikasjonsbehov med tanke på hørselshemmingen. I den neste fasen får elevene mulighet til å forberede seg og øve på det som kommer for å styrke selvtilliten.

Gjestene som kommer på besøk, vil være bestemmende for utfallet. Det kan være eldre elever eller voksne. Det er hensiktsmessig at gjestene har gode engelske ferdigheter i de språkmodalitetene som brukes i gruppen. Etter den praktiske gjennomføringen kommer den mer konsentrerte læringsfasen hvor gruppen tar opp de ord og uttrykk de har fått med seg, og informerer og utveksler både ord og strategier med hverandre. Da har du mulighet til å gå inn på språklæringsmomenter som grammatikk, morfologi og samtalestrategier. Siden hørselshemmede ofte går glipp av den naturlige repetisjonen som andre elever opplever i hverdagen, er det godt å bruke nye ord og uttrykk i en lek, f.eks. information gap game (Se kapittel 4.)

Opplegget kan brukes til samtale om alle typer emner som intervju om skolelivet, fritid, høytider og tradisjoner m.m. Samtalepartnere kan f.eks. være eldre elever eller andre lærere på skolen som kan den valgte språkmodaliteten, eller de skaffer dem gjennom bruk av IKT og videokonferanse og chatting med andre hørselshemmede i regionen, eller gjennom E-twinning.

Hvor lang tid gruppen bruker på de ulike fasene, er avhengig av hva du ønsker å legge mest vekt på. Elevene trenger å vite hva som forventes av dem, og hva de skal kunne av språkmessige elementer når de er ferdige med opplegget.

Progresjon

Å kunne føre en samtale er en grunnleggende kompetanse i dette faget. Det begynner elevene å øve på helt fra starten. Gradvis kan du hjelpe dem til å bruke høflighetsuttrykk, delta i dagligdagse samtaler og utvikle et stadig mer komplekst språk for å få hjelp til å forstå og bli forstått. Etter hvert trenger de å utvikle et repertoar av spørsmålstyper og strategier som gjør at de kan innhente ny kunnskap om andres levesett og skikker og øke ordforrådet sitt.

I likhet med andre elever spiller direkte kommunikasjon en stor rolle i språklæring hos hørselshemmede som ikke bruker talespråk, men tegnspråk, skriftspråk eller kombinerte modaliteter. Arbeidet med å påse at elevene får den øvelsen de trenger, og at de har samtalepartnere, kan være av avgjørende betydning for progresjonen til den enkelte i engelskfaget.

Forslag til lenker

E-twinning

Se også kapittel 5 for flere ideer.

Eksempel 5: Tekstlesing og framføring

5.-7. trinn

Eksemplet passer også for voksne hørselshemmede

Elevene lærer å lese sammenhengende tekster sammen med deg og resten av klassen på en systematisk måte. Gjennom modellering fra deg, repetisjon og automatisering felles i klasserommet kan opplegget aktivere minnet for læring av språkløyer, stavemønstre, setningsmønstre, fraser og uttrykk. Eksemplet viser hvordan elevene kan få hjelp til å utvikle ferdigheter i å finne mening i en engelsk tekst og dermed øke sin leseforståelse.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke lese- og skrivestrategier
- forstå og bruke et ordforråd knyttet til kjente emner
- forstå hovedinnholdet i selvvalgte tekster
- lese og forstå ulike typer tekster av varierende omfang fra forskjellige kilder
- lese engelskspråklig barne- og ungdomslitteratur, deriblant tekster av og om døve, og samtale om personer og innhold

Nedenfor finner du forslag til læringsmål. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i underveisvurdering med deg. Læringsmålene blir ofte utarbeidet sammen med elevene. Forslaget kan tilpasses alder, nivå, gruppe, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- bruke forskjellige strategier når jeg møter ukjente ord
- bruke ulike strategier for å finne ut hva ord og uttrykk betyr
- framføre med innlevelse en tekst på den engelske språkkoden jeg har valgt
- velge en engelskspråklig bok, lese den og fortelle hva den handler om

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Forberedelser	Du velger en bok eller tekst som klassen skal arbeide med.
Motivasjon og introduksjon	Gjennomgå læringsmålene med elevene og vis boka dere skal jobbe med sammen. Hva tror elevene boka handler om? Gi noen nøkkelord. Elevene skal etterpå lese en selvvalgt bok på egen hånd. Vis fram og tilby et utvalg av ulike typer engelskspråklige bøker.
Før lesing	Sett elever som bruker den samme språkmodaliteten, sammen to-og-to. Gi elevene en kort, engasjert oppsummering av den valgte boka på engelsk: hvem den handler om, hvor og når. Bruk den valgte språkkoden, bilder og kroppsspråk for å få fram budskapet. Be elevene gjenta det du har sagt ved å fortelle sin partner hva boka handler om. Partnerne hjelper hverandre hvis det er noe de ikke har fått med seg. Gi elevene enda flere detaljer om boka og det den handler om. Bruk flere adjektiver og introduser flere momenter fra boka.

	<p>Be elevene fortelle sin partner mer detaljert hva boka handler om.</p> <p>Skriv opp flere nøkkelord på tavla med forslag fra elevene om stavemåten. Skriv også ordene på ordkort. Lek med å vise ordkortene veldig fort for å automatisere ordene.</p> <p>Elevene leser ordene høyt med stemme og/eller tegn.</p>
Introduksjon på engelsk	<p>Vis fram et utdrag av teksten fra boka på interaktiv tavle eller på prosjektor.</p> <p>Modeller hvordan du nærmer deg teksten, og hvordan du</p> <ul style="list-style-type: none"> • bruker informasjon fra bilder og overskrifter. Er elevene enige, eller har de andre meninger? • tenker på hva du tror teksten vil handle om, og hva du tror kan komme til å skje. Be elevene om deres meninger.
Avkodning av ord	<p>Sammen finner dere ut hvordan ordene uttales og/eller utføres på tegn. Modeller hvordan du avkoder ordene og be elevene om hjelp når du møter kjente ord, nøkkelord, småord, ord som ligner på norske ord. Del ev. ord i stavelser og lyder dem, lyder ukjente lydrette ord og avkod <i>tricky words</i> (dvs. ikke lydrette ord).</p> <p>Elevene leser teksten til sin partner. De støtter og hjelper hverandre.</p>
Hva betyr ordene?	<p>Repetér hva dere tror teksten handler om. Vis elevene faste uttrykk og idiomer i teksten ved å tegne rundt dem. Bruk piler fra pronomen tilbake til personen den omhandler. Modeller hvordan du gjetter på et ords betydning, og vis deretter hvordan du sjekker svaret ditt og bruker ordboka.</p> <p>Modeller hvordan du lager bilder i hodet ditt, om du lukter noe etter å ha lest, eller blir lei deg/glad ut fra det du leser i teksten. Har elevene det samme bildet som deg? Det kan være ulike tolkninger av en og samme tekst. Modeller hvordan du reflekterer over hva personene i teksten tenker, og hvorfor de handler som de gjør. Snakk eksplisitt om informasjon som ligger «mellom linjene.»</p> <p>Elevene leser teksten til sin partner. De støtter hverandre for å finne mening i teksten og hjelper hverandre hvis det er noe de ikke forstår, eller ber deg om hjelp.</p>
Framføre en tekst	<p>Modeller hvordan du framfører den samme teksten. Nå kan dere avkode ordene, forstå meningen i teksten, og nå gjelder det å lese med innlevelse og bruk av ulike virkemidler - avhengig av språkmodaliteten. Elevene leser teksten med innlevelse til sin partner.</p> <p>Framførelsen kan eventuelt filmes slik at elevene kan vurdere seg selv, og du kan også bruke den til underveisvurdering.</p>
Oppfølging av teksten	<p>Finnes en filmversjon, animasjon e.l. av teksten, kan du vise elevene den. Ligner den på det dere har lest?</p>
Oppfølging	<p>Elevene velger en engelsk tekst eller bok ut fra egne interesser.</p>

gjennom selvstendig lesing	Ut fra et diagram som visualiserer leseprosessene du har modellert (førlesing, avkoding, finne mening, lese med innlevelse), jobber de seg gjennom sin tekst eller bok. Elevene skriver en bokanmeldelse og presenterer boka si til gruppen, eller elevene framfører et utdrag fra boka til gruppen.
Egenvurdering og underveisvurdering	Ut fra læringsmålene kan elevene gjøre en egenvurdering. Trenger elevene mer øving i visse strategier? Opptak av framførelsen kan være grunnlag for tilbakemeldinger til elevene.

Grunnleggende ferdigheter som vektlegges

Elevene arbeider systematisk med leseferdigheter: å kunne lese og avkode en tekst ved hjelp av ulike strategier og å lære strategier for å kunne forstå og finne mening. Elevene arbeider med muntlige ferdigheter i direkte kommunikasjon med sin samtalepartner ved å avlese og lytte, og ved å framføre en tekst med innlevelse på tegn og/eller tale.

Underveisvurdering

Selve arbeidsprosessen i opplegget er en form for underveisvurdering med bidrag både fra elevene og deg. Underveis utvikler elevene ulike kompetanser, og arbeidet i fellesskap gjør at alle kan føle at de bidrar til å forstå teksten. Når arbeidet med fellesteksten er ferdig, kan det tjene som modell for hvordan den enkelte kan lese en ny selvvalgt tekst. De kan arbeide alene eller i par. Den endelige framføring av teksten kan få tilbakemelding basert på kriteriene på bakgrunn av læringsmålene. Dette kan favne både språkproduksjon og innlevelse.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av hvor langt elevene er kommet i sin leseopplæring, og hvilke strategier klassen har arbeidet med. Kjennetegnene skal være en underveisvurdering og ikke en sluttvurdering. På dette stadiet vil det være hensiktsmessig å drive læringsfremmende underveisvurdering.

Eleven

- bruker informasjon fra bilder og overskrifter
- avkoder kjente og ukjente ord ved hjelp av flere strategier
- bruker forskjellige strategier for å finne mening i teksten, også informasjon som er implisitt
- framfører en tekst på sin valgte språkmodalitet med innlevelse og forståelse
- er kritisk til egen oppfattelse av teksten
- er kritisk til og reviderer sin egen framførelse

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Ut fra elevenes alder, nivå og forkunnskaper gir du læringsfremmende underveisvurdering. Har du ikke

tilstrekkelig kompetanse i engelskspråklige tegnspråk til å vurdere en elevtekst, kan du be om assistanse fra Statped fordi elevene har rett til konstruktive tilbakemeldinger. Først når elevene har trening i direkte kommunikasjon, kan kjennetegn på måloppnåelse utformes. De kan for eksempel se slik ut:

Eleven

- gjenkjenner og bruker håndalfabetet til BSL (British Sign Language) eller ASL (American Sign Language)
- utvider ord- og/eller tegnforrådet sitt ut fra egen interesse og eget behov
- gir en kort presentasjon ved å bruke dagligdagse uttrykk og et passende tegn/ordforråd
- avleser, forstår og responderer på spørsmål og enkle instruksjoner gitt på engelsk og/eller på et engelskspråklig tegnspråk
- forstår og bruker noen tegn eller ord og uttrykk knyttet til familien og egne interesser

Utdypende kommentarer

Boka som blir brukt som felles tekst i gruppen kan være fengende slik at din introduksjon og framføring engasjerer elevene. Språket i boka kan ligge litt over elevenes nivå, men samtidig innholdsmessig være av interesse for dem. Teksten kan gjøre det mulig for deg å vise ulike strategier for avkodning og for å finne ut hva ordene betyr. Se kapittel 5 for bokliste. Elevene blir inspirert til å lese dersom de har tilgang til et variert utvalg av engelske lesebøker. I skolens bibliotek eller i det lokale biblioteket er det engelske bøker med ulik vanskegrad, noen lydrette (phonics) bøker, både sakprosa og skjønnlitteratur.

I «før lesing»-fasen ber du elevene fortelle sin partner hva de har oppfattet og forstått ut fra det du har fortalt om boka. Da får den enkelte hjelp fra partneren til å forstå enda mer og til å avdekke misforståelser. Undervisningen i eksempelet er veldig tydelig og eksplisitt i alle fasene, både når det gjelder avkodning av ord, og når vi finner ut hva ordene betyr. Du kan hjelpe til med å utvikle elevenes strategier når du modellerer og forteller hvilke strategier du bruker, hvilke følelser og bilder du ser i hodet ditt mens du leser, og hvordan du reflekterer over det du leser. Er elevene enige med deg og dine opplevelser? Hørselshemmede er ofte hindret i å delta i diskusjoner med sine hørende medelever. Det betyr igjen at de ikke alltid får utvekslet ideer, meninger eller strategier i samme grad som normalt hørende. Det betyr igjen at din modellering kan være svært verdifull.

Eksempelet viser hvordan elevene kan arbeide med kompetansemål om lesing i fellesskap i klasserommet. Ikke alle elever klarer å avkode, finne mening og reflektere over innholdet i en tekst. Ved hjelp av denne aktiviteten gir du elevene tid, hjelp og støtte slik at alle kan føle at de bidrar til å forstå en skriftlig tekst, oppdage at det er ulike tolkninger av en tekst, og få mulighet til å øve på å lese på ulike måter, til ulike formål i flere omganger. Opplegget kan også tilpasses og brukes i forbindelse med engelskspråklige tegnspråktekster.

Framføringen vil variere avhengig av hvilken språkmodalitet som velges, og det kvalitative i innholdet. Hørselshemmede har flere måter å framføre «høytlesing» på: med stemme, med stemme og tegn samtidig,

stillelesing (ofte med munnbevegelser) etterfulgt av innholdet i fortellingen uttrykt på tegn (BSL eller ASL). Dette avhenger av den enkeltes preferanse og situasjon. Vi kan be elevene om å fortelle på norske tegn, men da blir det en oversettelse, og det er noe annet enn «høytlesing» på engelsk. Framføringen kan gjerne filmes ved hjelp av et digitalt verktøy. Det kan lette elevenes egenvurdering og din underveisvurdering av den enkeltes prestasjoner slik at du kan gi gode tilbakemeldinger som fører elevene videre i språklæringsarbeidet.

Det kan være lærerikt og motiverende for elevene å få tid til å lese selvvalgte engelske bøker. De kan også lære av hverandre hvis de får anledning til å si sin mening om det de leser, og kan fortelle om sine opplevelser med lesing på engelsk.

Progresjon

Hele poenget med å lese er å forstå budskapet i en tekst. Elevene kan utvikle leseforståelse gjennom å møte stadig mer og mer utfordrende og interessante tekster. Å kunne finne ut hva ordene og frasene betyr, og forstå det som er «skrevet mellom linjene», kan elevene oppnå gjennom lærerens modellering og gjennom samtaler og utfordringer til egen refleksjon. Samtidig kan elevene motiveres til stadig å utvikle et større ordforråd og øke forståelsen for språkets grammatiske strukturer. Å velge en bok selv ut fra egne interesser kan oppmuntre elevene til å skaffe seg leseerfaring, og kan også bidra til å øke elevenes tekstforståelse, leseglede og leseferdighet. Digitale verktøy kan brukes for å lagre og visualisere det økende ordforrådet.

Forslag til lenker:

[Oxfordowl: e-bøker, noen lydrette som er markert med «phonics»](#)

Se også kapittel 5 for flere ideer.

Eksempel 6: Lage en presentasjon over likheter og ulikheter i skolegangen for hørselshemmede elever i USA, England og Norge

8.-10. trinn

Elevene lærer å lage en presentasjon basert på tekster, artikler, litteratur og andre engelske kilder. Gjennom dette eksempelet blir elevene bevisst på læringsmålene, og de lærer hvordan en god presentasjon kan formes. Elevene lærer å sammenligne egne og andres opplevelser. Eksempelet vektlegger refleksjon og bevissthet rundt egen identitet og livssituasjon når de drøfter like og ulike levesett i andre land og kulturer. Eksempelet kan bidra til gode diskusjoner i klassen hvor elevene aktivt tar i bruk gamle og nye uttrykk på valgt språkmodalitet. I disse diskusjonene og samtalene i grupper utvikles ferdighetene i direkte kommunikasjon.

Eksempelet bruker venndiagram som en visualisering av elevenes kunnskap. Det omfatter også

skriftlig arbeid og ordlæringsstrategier, i tillegg til å utnytte og utvikle IKT-ferdigheter..

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- velge ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler, og bruke dem på en selvstendig måte i egen språklæring
- bruke egne notater og forskjellige kilder som grunnlag for skriving
- uttrykke og begrunne egen mening om forskjellige emner
- vise evne til å skille mellom positivt og negativt ladede uttrykk som refererer til enkeltindivider og grupper av mennesker
- drøfte levesett og omgangsformer blant hørende og hørselshemmede i Storbritannia, USA, andre engelskspråklige land og i Norge

Nedenfor finner du forslag til læringsmål. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i underveisvurdering sammen med deg. Læringsmålene blir ofte utarbeidet i samarbeid med elevene. Forslaget kan tilpasses alder, nivå, gruppe, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- bruke IKT ved å innhente data, redigere og produsere informasjon
- bruke IKT aktivt i læring, språklæring og ved presentasjon av et sluttprodukt
- drøfte noen likheter og ulikheter i skolegangen til hørselshemmede elever i USA, England og Norge
- uttrykke meg på en effektiv måte ved hjelp av skrift, tegn og/eller tale

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Motivasjon	<p>Bruk bilder eller film fra de ulike landene og introduser temaet. Finnes det døveskoler i USA eller Storbritannia? Hvordan er døveskolene der?</p> <p>Eksempel fra en døveskole i USA: https://www.youtube.com/watch?v=WU9PjY6QVn0</p> <p>Eksempel fra en døveskole i England: https://www.youtube.com/watch?v=jlgozZX-nMg</p> <p>En dansk nyhetsreportasje om tilstanden til døveskolen i USA i dag: http://www.deaftv.dk/forside/video-sogning?visvideo=1&video_id=1013</p> <p>Fortelle elevene at de skal finne likheter og ulikheter i skolegangen til hørselshemmede</p>

elever i England, USA og Norge og sette likt/ulikt opp mot hverandre. Hvilket land er det beste til å tilpasse skoleløpet for hørselshemmede elever? Dere kommer nødvendigvis ikke til en samlet enighet om hva som er best her, men dette kan motivere og provosere til diskusjoner senere. Hvordan er den norske skolen tilpasset hørselshemmede elever? Elevene skal tenke, vurdere, sammenligne og kunne bestemme hvilket land de foretrekker. Elevene skal presentere sitt arbeid for yngre elever eller til sin fjernundervisningsgruppe.

Forarbeid

Diskuter læringsmålene og sluttproduktet. Still klare krav til elevenes ferdigstilte produkter / presentasjoner. Er elevene vant til å bruke ulike elektroniske verktøy, kan du gi dem alternativer som PowerPoint-presentasjon med bilder, tekst og lenker, eller Photo-story hvor elevene leser inn tekst sammen med bilder, eller de filmer sine tegnspråkkommentarer.

Der hvor elevene velger å vise en presentasjon i stedet for å framføre den «live», kan elevene ta videoopptak og legge ved hver side i både PowerPoint og Photo-story.

Du modellerer et venndiagram på tavla og skriver noen punkter fra forkunnskapen til elevene om skolegang i USA, Storbritannia og Norge. Et godt tips er å få elevene delaktige i skriveprosessen. Behov for nye ord og uttrykk vil dukke opp underveis, og dere kan søke dem opp i ordbøker på nett, avlese dem, notere dem ned og eventuelt legge dem i ordbanken som kan være elektronisk med video på MineTegn.no. Dette kan være et arbeid som elevene fortsetter med individuelt eller i par.

Igangsetting av aktivitet

I samlet gruppe får du tak i all forkunnskap elevene sitter med, og skriver det på venndiagrammet på elektronisk tavle eller på PC med prosjektor. Still spørsmål om hva mer elevene vil vite. Avgrens området den enkelte skal jobbe med. Diskuter hvordan de kan finne svar på sine spørsmål, f.eks. forslag til søkeord de kan bruke på Internett.

Aktivitet

Elevene kan arbeide hjemme og på skolen med å finne informasjon og lage sin presentasjon. Elevene kan skrive en progresjonslogg og lage ordkort eller gloseliste med minst fem nye ord og/eller tegn de har lært.

Ved å opprette en digital møteplass inne på skolens digitale plattform har du mulighet til å følge hele prosessen fra idé til produkt. Bruk gjerne videomeldinger og/eller lyd i veiledningen din.

Ved bruk av prosessorientert skriving kan du og eleven ha kontinuerlig kontakt. Dette kan bidra til et bedre sluttprodukt og øke motivasjonen til elevene fordi de føler seg sett. Du oppfordrer elevene til å avslutte presentasjonen med en refleksjon om det å være en hørselshemmet elev i de ulike landene. Der forteller de hvordan de selv foretrekker å ha det, og hva de ville ha valgt ut fra det de har lest, sett og lært. Elevene konkluderer med å

	<p>si i hvilket land de tror det er best å være en hørselshemmet elev.</p> <p>Du kan starte timene med å vise alle de nye glosene som har kommet i løpet av oppgaven, og vise elevene hvor stor ordbank de har opparbeidet seg.</p> <p>Du kan ved timestart og/eller ved oppsummeringen etter timen fortsette på venndiagrammet og visualisere hvordan kunnskapen deres øker. Ordbanken og venndiagrammet kan være tilgjengelig for alle på den digitale møteplassen.</p>
Presentasjon og produkt	<p>Elevene presenterer det ferdige produktet for sitt publikum – for de yngre elevene på samme skole eller for fjernundervisningsgruppen. Elevene kan bli oppmuntret ved at begivenheten feires. Skriftlige produkter kan stilles ut til beundring, og eventuelle videoer kan vises til elever, andre lærere og foreldre. En felles digital, nettbasert læreplattform er også en fin delingsarena.</p>
Oppfølging	<p>Elevene kan øve på nye ord og fraser og ha en skriftlig eller muntlig quiz i etterkant, f.eks. <i>Jeopardy</i> hvor de er med og lager spørsmålene.</p>
Refleksjon / Vurdering: Egenvurdering	<p>Veiledning og vurdering kan foregå ved å se gjennom videoene, PowerPoint og ved å lytte til innlest tekst med tale.</p> <p>Elevene får mulighet til å levere sitt beste bidrag ved å lytte til sin egen uttale av ord, og/eller se gjennom sin innspilte video. Her har elevene mulighet for å bli kritiske til eget arbeid, ta underveisvurderinger og ta valg. Opplegget er også en prosessorientert veiledningsprosess. Dere kan sammen utarbeide egne vurderingsmål i tillegg til læringsmålene, for eksempel om de likte oppgaven, hvordan de løste den, hva de lærte, evaluere pararbeid m.m. Sammen ser dere på læringsmålene og vurderer om målene er nådd, og i hvilken grad. Dersom noen mål ikke blir oppnådd denne gang, noterer du ned dette og gir gode framovermeldinger til eleven det gjelder. Gi tips om hvordan det kan nås ved neste presentasjon/ innlevering. Ved å gi elevene konkrete framovermeldinger er det enklere for både deg og eleven å evaluere mål i neste oppgave.</p>

Grunnleggende ferdigheter

I dette eksempelet arbeides det med lese- og skriveferdigheter og muntlige og digitale ferdigheter. Elevene lærer og trener på ulike lesestrategier for å finne informasjon, og de bygger opp ordforrådet. Elevene er kritiske til ordene/tegnene og forklaringene de finner i forskjellige ordbøker på nettet, og diskuterer mulige løsninger. Elevens digitale ferdigheter trenes når de søker, finner, leser, filtrerer og vurderer informasjon fra større tekstmengder. Elevene bruker sine digitale ferdigheter og muntlige ferdigheter når de produserer en presentasjon.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av elevens alder og nivå.

Eleven

- uttrykker seg godt på den valgte språkmodaliteten
- bruker digitale verktøy og virkemidler selvstendig og kritisk
- velger og anvender relevante læringsstrategier som her et venndiagram eller eventuelt et styrkenotat, og tilpasser teksten til sitt publikum
- forstår betydningen av ordene og/eller tegn både i kjente og nye kontekster
- bruker ordene korrekt og hensiktsmessig i egen tekstproduksjon
- trekker inn faglige og samfunnsmessige perspektiver i sin refleksjon

Utdypende kommentarer

Når oppgaven introduseres, er bakgrunnskunnskapen til elevene om den norske skolehistorien for døve gjerne varierende. Bruk tid på å fortelle og forklare hvordan kampen om å la «døveskolen leve» i Norge har vært. Visualiser for eksempel utviklingen og trendene i form av en tidslinje. Det er en fordel at elevene har noe bakgrunnskunnskap om historien til døveskolen i Norge, og de kan gjerne arbeide tverrfaglig med tegnspråkfaget. Visualisering ved hjelp av foto, filmer og tekster vil forsterke inntrykkene til elevene og engasjere dem.

I prosessorientert undervisning i form av kontinuerlig veiledning følges elevene tett opp av deg, og du skaffer deg oversikt over prosessen og arbeidet elevene legger ned i oppgaven. Du kan gi dem tilpassete lekser, sette opp en disposisjon/progresjonsplan for og sammen med dem, gi dem tidsfrister og hele tiden ha en underveisevaluering.

Elevene arbeider godt med produktet slik at de får et eieforhold til det. Ved å lage et venndiagram i felleskap vil elevene få en felles plattform for nye ord og tegn. Du krever at elevene selv blir bevisste på læringsmålene, og at de velger aktuelle, hensiktsmessige og ulike typer tekster i forarbeidet til å lage et godt, ferdigstilt produkt.

I Norge i dag (2014) går de aller fleste hørselshemmede elevene på bostedsskoler rundt om i landet. De har også mulighet for å være deltidselev på kompetansesentrene og delta i fjernundervisning. Elevene kan reflektere om det er bedre nå enn før da de fleste bodde på internatskoler. Også hvis de tror det er likt i USA og/eller Storbritannia, er det et godt utgangspunkt for elevenes søk etter informasjon til oppgaven. Du kan selvfølgelig velge andre engelskspråklige land enn disse to.

Opgaven kan differensieres etter elevenes faglige evner. Par eller gruppesammensetningen kan bestå av elever på likt nivå hvor de bidrar til gode faglige metalingvistiske samtaler, eller par som hjelper hverandre og støtter hverandre. Noen elever har kanskje kun fokus på å få sluttproduktet ferdig. Du kan utfordre dem med spørsmål som motiverer til diskusjon og refleksjon rundt hørselshemmedes situasjon i ulike land med fellestrekk eller ulikheter. Du kan være tydelig på hva du forventer av hvert par og hvert medlem. En annen måte å søke etter informasjon kan være gjennom intervju med engelskspråklige, hørselshemmede elever ved

hjelp av e-post eller *Facetime*, *Skype* o.l.

Elevene kan gjerne få støtte og framovermelding i form av muntlige kommentarer gjennom hele prosessen. Du kan sette opp noen tidsfrister og underveisevalueringer på skolen, eller elektronisk som hjemmearbeid. Når det gjelder sluttproduktet, kan du for eksempel peke på positive trekk og skille ut et par områder som eleven kan jobbe mer med.

Til slutt kan dere ha samlet en flott ordbank som det kan være lurt å digitalisere og f.eks. ordne etter emne. Elevene kan øve på nye ord og fraser og ha en skriftlig eller muntlig quiz i etterkant, hvor de er med og lager spørsmålene på engelsk. Ved å bruke for eksempel *Jeopardy*, *Twenty questions* er elevene aktivt med, og det er en artig lek med digitale ressurser (se kapittel 4).

Progresjon

Dette eksempelet krever at elevene tilegner seg kunnskap om hørselshemmede i engelskspråklige land, kunnskap som de aktivt kan bruke i samtale, skrift og lesing. De skal også reflektere over, diskutere og ta stilling til sin egen og andres livssituasjon. Dette vil være et ledd i å utvikle kunnskap til å argumentere og begrunne et standpunkt og til å arbeide med egen identitetsutvikling.

Prosesorientert skriving gjør det mulig å følge opp den enkelte slik at de får til stadig bedre strukturerte og fyldige tekster. Det å framføre og presentere arbeidet sitt på den valgte språkmodaliteten er en utfordring som elevene trenger støtte og oppmuntring til å klare på en stadig mer selvstendig måte.

Kompetansemålene for 8.-10. trinn og for Vg1/Vg2 bygger på kompetansemål fra 7. trinn, der elevene skal gi noen eksempler på kjente døve personer og samtale om ulike levesett i engelskspråklige land. På 7. trinn skal de kunne bruke digitale ressurser i egen språklæring og lese og forstå ulike typer tekster av varierende omfang fra forskjellige kilder. De skal også kunne ta notater for å lage ulike typer tekster og bruke digitale verktøy og andre hjelpemidler for å finne relevant informasjon.

Forslag til lenker

E-twinning

Kahoot.it

Se også kapittel 5 for flere ideer.

Eksempel 7: Å øke elevenes skriftlige tekstproduksjon ved hjelp av "ordsky"

8.-10. trinn til Vg1/Vg2

Elevene blir introdusert for begrepet ordsky og får bruke den i varierte engelske tekster for å kunne skaffe seg oversikt og for å kunne lage en strukturert og god skriftlig tekst ved innleveringen. De vil lære en ny form for «språklæringsstrategi» dvs. ordsky.

Eksemplet passer også for elever på barnetrinnet og for voksne deltakere. Elevene lærer å bruke et dataprogram som skal motivere dem til å skrive lengre tekster. Eksemplet kombinerer skriftlige ferdigheter og digitale ferdigheter. Det innebærer språklæring og bruk av det nye innlærte språket i eget skriftlig arbeid for å utforme en strukturert tekst basert på engelskspråklig litteratur.

Kompetansemål 8-10 trinn

Eleven skal kunne

- velge og bruke ulike strategier tilpasset formålet
- lage, formidle og samtale om egne tegnspråklige eller skriftlige tekster inspirert av engelskspråklig litteratur, film og kulturelle uttrykksformer
- bruke digitale verktøy og formkrav for informasjonsbehandling, tekstproduksjon og kommunikasjon
- bruke egne notater og forskjellige kilder som grunnlag for skriving
- skrive ulike typer tekster med struktur og sammenheng
- bruke digitale verktøy og formkrav for informasjonsbehandling, tekstproduksjon og kommunikasjon

Kompetansemål Vg1/Vg2

Eleven skal kunne

- forstå og bruke et bredt generelt ordforråd knyttet til eget utdanningsprogram
- bruke mønstre for rettskriving, ordbøying og variert setnings- og tekstbygging i produksjon av tekst
- bruke egne notater for å skrive tekster med tilknytning til eget utdanningsprogram
- produsere ulike typer tekster tilpasset digitale formkrav i forskjellige digitale medier

Læringsmål

Læringsmålene utarbeides i samarbeid med elevene etter det som vektlegges spesielt i den enkelte gruppe. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i selv- og underveisvurdering med deg. Siden dette opplegget kan tilpasses flere trinn, vil læringsmålene variere etter alder, nivå, gruppe, utdanningsprogram, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn.

Forslag til læringsmål

Jeg kan

- lage en ordsky på engelsk og lese den
- bruke ordskyen til å utarbeide ulike læringsstrategier, for eksempel styrkenotat, tankekart og VØL-skjema
- hente ut informasjon fra en ordsky og bruke den til å finne nøkkelord og gjenfortelle innholdet fra en tekst
- skrive ulike tekster med innledning, hoveddel og avslutning

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Forarbeid	<p>En ordsky er en kunstnerisk framstilling av ord. Ordskyene skal hjelpe til å få fram innholdet i teksten/ rapporten/ idémyldringen.</p> <p>Et dataprogram plukker ut de mest brukte ordene fra litterære tekster, eller ord som du har ført inn i programmet og framhevet ved å forstørre dem. Nøkkelordene blir visuelt større og mer åpenbare for elevene. De blir ofte framstilt kunstnerisk. (F.eks. www.wordle.net).</p> <p>Lag en ordsky på forhånd for å demonstrere hva du snakker om. Velg gjerne et aktuelt tema for gruppen din, eller en tekst dere nettopp har lest og jobbet med.</p>
Motivasjon Introdusere "ordsky"	<p>Dere blir enige om læringsmålene, og du introduserer begrepet «ordsky» ved å åpne et program som lager en ordsky. Du demonstrerer og modellerer ordskyen du har laget, og dere diskuterer hva den kan brukes til. Trekk ut nøkkelordene fra ordskyen og snakk om hvorfor de tror disse ordene er størst og tydeligst.</p> <p>Gjennomfør en idémyldring med elevene og la dem føre ord inn i ordsky-programmet. Om nødvendig veileder du dem gjennom ordsky-programmet og demonstrerer på nytt sammen med elevene i plenum eller parvis. Alt etter behov.</p>
Aktivitet Lage en ordsky	<p>La elevene prøve ut programmet hvis de ikke kjenner til det fra før. Elevene, individuelt eller i par, velger en litterær tekst dere har jobbet med og som de liker, og skriver den inn. Elevene viser sine ordskyer, og dere kan lage nye ordbankkort til nøkkelordene som kommer opp. Her har du mulighet til å finne nye ord, arbeide med ordklasser og med bøyninger</p>
Oppfølging	<p>Elevene bruker ordskyene sine og skaper styrkenotat, tankekart eller VØL-skjema som et ledd i å lage egne kreative tekster. Det kan for eksempel være et svar på et debattinnlegg fra en avis, fortsettelse på en fortelling, nytt vendepunkt i historien m.m.</p> <p>Du kan bruke prosessorientert skriving og oppmuntre elevene til å bruke sjangertrekk. Du kan jobbe særlig med tekststruktur og lage gode beskrivelser ved å bruke varierte adjektiver.</p>

Presentasjon	Elevene stiller ut sine ordskyer og tekster på veggen. Tekstene kan senere samles i en bok, eller dere kan ta bilde av produktene og legge dem på en felles digital plattform.
Vurdering	Ved å ta i bruk underveissamtaler og /-evalueringer med elevene minner du dem på læringsmålene og bevisstgjør/synliggjør målene i oppgaven. Gi elevene respons på arbeidet gjennom å fokusere på framovermeldinger. La elevene få mulighet til å vurdere hverandre for å øke deres bevissthet knyttet til læringsmålene og for å øke deres sosiale kompetanse.
Refleksjon	Spør elevene om hvordan de syntes denne formen for igangsetting av tekstskriving var, og hvordan og om de kan tenke seg å bruke den igjen. Samtal om prosessen og brukervennligheten til ordsky-programmet.

Grunnleggende ferdigheter

Dette eksempelet gir øvelse i digitale ferdigheter siden elevene må lære seg å anvende et nytt dataprogram. De bruker programmet aktivt ved å legge inn informasjon de har funnet på nettet, i bøker og andre steder. Elevene bruker leseferdigheten sin til å følge instruksene til programvaren. Resultatet blir til slutt en ordsky som de ser på og analyserer og senere tar i bruk i et VØL-skjema eller tankekart. Skjemaet eller tankekartet bruker de til å strukturere tekstene ved for eksempel inndeling i avsnitt og overskrifter og for å finne ut hva hovedinnholdet skal være. Elevene kan sammen med læreren og/eller med medelevene diskutere og komme fram til nøkkelord og hvilke emner tekstene omhandler. I en eventuell lærings samtale ser gruppen/klassen sammen med deg på ordskyene, og elevene har mulighet til å få veiledning til videre arbeid ved å analysere og undres over resultatet av ordskyen. Eksempelet tar også for seg lese- og skriveferdigheten til elevene når de skal lese en ordsky og skrive en kreativ, litterær tekst ut fra nøkkelordene.

Vurdering

I tillegg til en felles gjennomgang av læringsmålene kan egenvurdering gjennomføres i samtaler og etter hvert på et skjema eller i en logg. Innspillinger av presentasjoner kan brukes i denne sammenheng. Elevene kan erfare at tegn- og/eller ordinnlæring ikke bare skjer felles i klasserommet, men at de kan ta ansvar for det selv ved å lære seg nye tegn og /eller ord når de trenger dem, slik som vi så i eksempelet. Du kan også velge hverandrevurdering ut fra gitte kriterier, eller selv gi muntlig tilbakemelding med læringsmålene som utgangspunkt.

Kjennetegn på høy måloppnåelse

Siden dette opplegget kan brukes og tilpasses flere trinn, vil kjennetegn på høy måloppnåelse variere etter alder, nivå, gruppe og etter hvilke elementer som er vektlagt.

Eleven

- velger effektive strategier for tekstproduksjon
- reflekterer over, vurderer og redigerer eget skriftlig arbeid
- skriver en tekst med logisk oppbygning og god flyt
- bruker avsnitt hensiktsmessig for å få en god struktur i teksten tilpasset kommunikasjonssituasjonen

Utdypende kommentarer

Du kan lage mange ulike ordskyer som kan være med på å inspirere til undring og få i gang en tankeprosess hos elevene. Ordskylene kan være nokså fargerike og kunstneriske og kan brukes til alle typer tekster.

Dette eksempelet kan være med på å motivere elevene til å bruke og forbedre læringsstrategier og deretter øke tekstmengdene deres i skriftlig arbeid. Ordskyen kan sammenlignes med punkter på et kladdemark. Å jobbe godt med denne første fasen kan øke selvtillit og motivasjon hos eleven.

For å få god struktur på teksten kan *writing frames* (skriverammer) som visualiserer sjangerens egenart, være et godt hjelpemiddel. De kan brukes som hjelp til å disponere teksten før eleven begynner å skrive, og i en elektronisk utgave som støtter skrivingen. Skriverammene kan utformes og tilpasses sjanger og behov til den enkelte.

Opplegget kan differensieres ved å fokusere på færre eller flere av punktene som er nevnt, eller ved å lage en ferdig ordsky til emnet/teksten og gi det til elevene. Om nødvendig kan elevene få hjelp og støtte til å utforme teksten i fellesskap. I noen tilfeller kan du være elevens sekretær.

Det er viktig at elevene får tid til å lære seg å bruke dataprogrammet på en effektiv måte, og at du sikrer at de kan lese en ordsky og vet hva ordene betyr. Gjennom modellering og gjennomgang i fellesskap kan du sikre innføringen av det nye programmet. Finn eller lag et felles tegn for ordsky/*word cloud* slik at når begrepet sies og visualiseres, har dere samme forståelse. Til slutt kan dere ha samlet opp en flott ordbank som det kan være lurt å digitalisere og ordne etter emner/tema. Ordene og uttrykkene kan brukes senere i andre tekster, i lek eller i spill. Repetisjon er nyttig, og elevene møter ord og uttrykk i ulike sammenhenger slik at de får et nyansert begrepsinnhold..

Progresjon

Ved tidlig innlæring og kontinuerlig oppfølging av grunnleggende ferdigheter i IKT kan elevenes kunnskap bli varierte og vitende fordi de får trening i hvordan dette kan brukes. En introduksjon av digitale muligheter kan være med på å styrke og motivere elevene til å produsere innholdsrike og strukturerte tekster.

Kompetansemålene for 8.-10. trinn og for Vg1/Vg2 bygger på kompetansemål fra 7. trinn der elevene skal kunne bruke digitale ressurser i egen språklæring, bruke lese- og skrivestrategier og forstå og bruke et ordforråd knyttet til kjente tema.

Forslag til lenker

Se også kapittel 5 for flere ideer.

Eksempel 8: Lage og presentere en digital bildefortelling knyttet til eget utdanningsprogram

Vg1/Vg2

Eksemplet passer også for voksne hørselshemmede.

Elevene praktiserer bruk av det engelske språket gjennom å lage konkrete, beskrivende bildefortellinger fra sine programområder. Elevene beskriver en arbeidsprosess fra start til slutt med engelsk tekst, tale og/eller tegn. Bildefortellingen presenteres for et publikum. Elevene lærer å bruke kilder og digitale verktøy kritisk og selvstendig.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- forstå og bruke et bredt generelt ordforråd og et faglig ordforråd knyttet til eget utdanningsprogram
- lese for å tilegne seg fagkunnskap fra eget utdanningsprogram
- forstå og bruke et bredt ordforråd og/eller tegnforråd innen BSL/ASL knyttet til generelle emner og til eget utdanningsprogram
- produsere ulike typer tekster tilpasset digitale formkrav i forskjellige digitale medier
- fordype seg i et faglig emne innenfor eget utdanningsprogram, velge passende språkmodalitet og presentere dette

En arbeidsprosess er en emnebasert aktivitet innenfor et programfag. Innholdsdelen handler om bruk av det engelske språket i en praktisk sammenheng i kombinasjon med bruk av digitale ferdigheter. Elevene velger selv språkmodalitet/er (tale, tekst, tegnspråk BSL/ASL), avhengig av deres bakgrunn og preferanser. Innholdet i eksempelet knyttes til kompetansemål i det programfaget som velges, slik at bruken av det engelske språket settes inn i en sammenheng eleven kan gjenkjenne. Samarbeid med programfaglæreren kan være nyttig i planleggings- og evalueringsfasene.

Læringsmålene utarbeider du sammen med elevene og tilpasser dem til alder, nivå, gruppe, utdanningsprogram, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i undervisningsvurdering med deg.

Læringsmål

Læringsmålene blir bestemt i samarbeid mellom deg og eleven. Læringsmålene kan også variere fra elev til elev. Forslaget nedenfor inneholder skriftlige, muntlige og digitale grunnleggende ferdigheter, men hvis gruppen vektlegger andre elementer, vil læringsmålene se annerledes ut:

Jeg kan

- dokumentere og presentere en arbeidsprosess fra start til slutt
- bruke et bredt spekter av fagord og faguttrykk knyttet til mitt programfag skriftlig og i direkte kommunikasjon
- bruke digitale verktøy til å samle og produsere informasjon om en arbeidsprosess
- jobbe kildekritisk ved å bruke forskjellige kilder til å finne informasjon, og oppgi kildereferanser
- bruke digitale verktøy og digitale formkrav for å få fram et budskap ut fra oppgitte kriterier

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Introduksjon og motivasjon	Introduser opplegget hvor elevene individuelt lager en bildefortelling og presenter den for et publikum. Bildefortellingen skal beskrive en arbeidsprosess fra elevenes programområder fra start til slutt og formidlet på engelsk som tekst, tale og/eller tegn. Gjennomgå kompetansemålene.
Aktivering	Elevene gjennomgår periodeplanen med programfaglæreren og finner et tema som kan passe med engelskfaget. De bestemmer hva som kan være med, og avgrenser omfanget. Elevene bidrar til å utforme læringsmål og sammenfatter i fellesskap klare skriftlige instruksjoner til oppgaven. I en gruppediskusjon bestemmer de hvordan oppgaven kan evalueres. De lager en grovskisse over innholdet i arbeidet.
Idémyldring	Elevene samler fagord og faguttrykk som kan brukes i oppgaven. På Internett finner de kilder med nødvendig fagterminologi på engelsk og/eller tegn. Det kan være nyttig å lage tankekart over hvordan oppgaven skal presenteres, gjerne gjennom samtale mellom elever og lærer. Videre lager elevene en dreiebok som inneholder hvilke bilder som skal med i fortellingen.
Forarbeid	<p>I denne delen settes det av god tid til planlegging. Elevene lager manus og/eller dreiebok med tegninger av hvordan bildefortellingen vil se ut. Da blir det lettere for dem å få struktur på fotografering til fortellingen m.m. Kontinuerlig veiledning, framovermeldinger og undervisvurdering i arbeidet vil også hjelpe elevene med å komme videre i prosessen.</p> <p>Elevene reflekterer over valg av tekstingsmåte til bildene. Videre øver de på uttale av ord og/eller produksjon av tegn. Elevene velger selv programvare for å lage bildefortellingen og planlegger når og hvordan bildene skal tas. Det kan være fornuftig å lage en sjekklister der alle steg i arbeidet blir dokumentert, også valg av utstyr, verktøy, materiale, etc. Elevene</p>

	kan også lage en ordliste med fagord/-uttrykk som skal være med i beskrivelsene. Å planlegge tid for redigering og opptak av lyd og/eller tegn og ferdigstilling er også en nyttig del av arbeidet.
Utforskning og fordypning	Elevene samler inn data. De skal også bestemme hvilke språkkoder de vil bruke, og samle nødvendige ord og /eller tegn. Du veileder om avgrensning av det området elevene skal arbeide med, og elevene vurderer hvilke kilder som er hensiktsmessige
Aktivitet og produkt	<p>Eleven lager en digital bildefortelling som - ved hjelp av bilder, engelsk tekst, engelsk tale og/eller tegn - viser hvordan de går fram i arbeidsprosessen. Her kan bildefortellingsprogram som Photostory brukes.</p> <p>Produktet inneholder en introduksjon som informerer om målet med arbeidsprosessen og innholdet i fortellingen. Elevene presenterer arbeidet sitt for gruppen. Eleven velger selv om bildefortellingen skal publiseres i en blogg e.l.</p> <p>Andre presentasjonsformer som film, Prezi eller PowerPoint kan også brukes. Presentasjonen kan vises til medelever, yngre elever eller potensielle søkere til skolen. Den passer også til bruk på åpen dag eller på elevkurs for ungdomstrinnselever og kan vises på monitorer rundt om i lokalene hvor fortellingen går i en loop.</p>
Vurdering	<p>Elevene kan vurdere eget arbeid underveis i forhold til læringsmålene gruppen har laget. Her kan du bidra ved å stille eleven refleksjonsspørsmål om hva de har lært gjennom denne måten å arbeide på, og hvordan det å knytte arbeidet med engelsk til emner innen deres egne programfag kan være en nyttig innfallsvinkel i forhold til språklæring. De kan også gå sammen og vurdere hverandres arbeid etter hver fase, og gi hverandre nye ideer til hvordan oppgaven kan løses. De kan videre gi forslag til hvordan denne dokumentasjonsformen kan brukes i framtidige arbeidsoppgaver innen ulike programfag. I en sluttvurdering forteller elevene om hvilke valg som ble gjort, begrunner disse, og sier hvilket læringsutbytte arbeidet har gitt.</p>

Grunnleggende ferdigheter

Uansett hvilke elementer elevene velger å konsentrere seg om, er det hovedsakelig de digitale ferdighetene som øves i dette eksempelet. Elevene søker etter informasjon, vurderer informasjonen de finner, og lærer å bruke kilder selvstendig og kritisk. I presentasjonen forholder elevene seg til digitale formkrav og bruker digitale ferdigheter for å få fram et budskap.

Når det gjelder leseferdigheter og skriftlige ferdigheter, får elevene trening i å søke etter ord og uttrykk knyttet til fag som hører til utdanningsprogrammet de følger. De får også bruke dem i en sammenheng som gir mening for elevene ved å skape tekst som følger bildene i fortellingen. Oppgaven gir også rom for å øve på direkte kommunikasjon, talespråklig og/eller tegnspråklig, ved at dette er integrert i elevenes ferdige produkt.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av elevenes alder, nivå og forkunnskaper. Det er gruppen sammen med deg som bestemmer hvordan produktet skal formidles, og kjennetegn på høy måloppnåelse vil derfor variere. Kjennetegnene kan for eksempel se slik ut:

Eleven

- bruker det engelske språket i en faglig sammenheng innenfor sitt utdanningsprogram
- vurderer og utnytter digitale og andre kilder selvstendig og kritisk, og oppgir dem etter formelle krav
- presenterer informasjon digitalt som er tilpasset formkrav
- presenterer en arbeidsprosess på den valgte språkmodaliteten til et publikum
- uttrykker seg skriftlig på en klar og forståelig måte, med god flyt og struktur og relevant ordforråd innen eget utdanningsprogram .

Utdypende kommentarer

Flere kompetansemål i faget fokuserer på eget utdanningsprogram. Ved å knytte engelskfaget til emner innen elevenes programfag vil de få en mer helhetlig opplevelse av arbeidet med det engelske språket. Eksempelet gir spesielt elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer mulighet til å jobbe tverrfaglig, og dermed får de en annen tilnærming til engelskfaget.

Hørselshemmede elever kan velge om de vil presentere arbeidsprosessen på engelsk talespråk, tegnspråk eller kombinasjoner av disse. Dette skjer i samspill med det skriftlige og billedlige som presenteres digitalt. Dermed gir eksempelet rom for elever med ulik grad av hørselshemming mulighet til å vise ferdigheter og kompetanse innenfor sitt fagområde. I tillegg får elevene et ord- og/eller tegnforråd som de kan ha bruk for i arbeidslivet.

På dette nivået skal elevene kunne bruke kilder kritisk og produsere tekster som er tilpasset digitale formkrav. I dette eksempelet tilpasser elevene den informasjonen de finner til et format som kan opplyse andre og få fram et budskap. Derfor velger de ut hva som er viktigst og mest interessant, og velger hva som kan uttrykke dette på en god måte.

Elevene får bidra med innspill i flere faser. Det er spesielt nyttig at de kan være med på å utforme læringsmål som dekker arbeidsprosessen og ikke bare det ferdigstilte produktet. Elevene får bruke disse i egenvurdering underveis og til hverandrevurdering av sluttproduktet.

Utdypende kommentarer

Du kan lage mange ulike ordskyer som kan være med på å inspirere til undring og få i gang en tankeprosess hos elevene. Ordskyene kan være nokså fargerike og kunstneriske og kan brukes til alle typer tekster.

Dette eksempelet kan være med på å motivere elevene til å bruke og forbedre læringsstrategier og deretter

Øke tekstmengdene deres i skriftlig arbeid. Ordskyen kan sammenlignes med punkter på et kladdemark. Å jobbe godt med denne første fasen kan øke selvtillit og motivasjon hos eleven.

For å få god struktur på teksten kan *writing frames* (skriverammer) som visualiserer sjangerens egenart, være et godt hjelpemiddel. De kan brukes som hjelp til å disponere teksten før eleven begynner å skrive, og i en elektronisk utgave som støtter skrivingen. Skriverammene kan utformes og tilpasses sjanger og behov til den enkelte.

Opplegget kan differensieres ved å fokusere på færre eller flere av punktene som er nevnt, eller ved å lage en ferdig ordsky til emnet/teksten og gi det til elevene. Om nødvendig kan elevene få hjelp og støtte til å utforme teksten i fellesskap. I noen tilfeller kan du være elevens sekretær.

Det er viktig at elevene får tid til å lære seg å bruke dataprogrammet på en effektiv måte, og at du sikrer at de kan lese en ordsky og vet hva ordene betyr. Gjennom modellering og gjennomgang i fellesskap kan du sikre innføringen av det nye programmet. Finn eller lag et felles tegn for ordsky/*word cloud* slik at når begrepet sies og visualiseres, har dere samme forståelse. Til slutt kan dere ha samlet opp en flott ordbank som det kan være lurt å digitalisere og ordne etter emner/tema. Ordene og uttrykkene kan brukes senere i andre tekster, i lek eller i spill. Repetisjon er nyttig, og elevene møter ord og uttrykk i ulike sammenhenger slik at de får et nyansert begrepsinnhold..

Progresjon

Kompetansemålene i dette opplegget viderefører kompetansemål fra 10. trinn som går på kildebruk og valg av ulike digitale ressurser, og det å bruke egne notater for å skrive tekster. På dette nivået jobber elevene med å være selvstendige og kritiske i arbeid med kilder. Eksempelet dekker kompetansemål på videregående nivå innenfor både direkte og skriftlig kommunikasjon, og også den delen som handler om kultur, samfunn og litteratur.

Når elevene arbeider med kombinasjonen av engelsk og programfag innen sine utdanningsprogrammer, gir det gode muligheter for å øke den helhetlige kompetansen hos elevene. De får oversikt og en annen forståelse for å bruke engelsk i ulike faglige sammenhenger, ettersom språket knyttes til det de ellers arbeider med i skolehverdagen. I dette eksempelet møter elevene nye ord og uttrykk, og de må bruke språklæringsstrategiene de har lært og gjerne utvikle nye. Dette ordforrådet vil være nyttig for senere arbeidsliv, da de fleste yrker krever kompetanse i fagengelsk på en rekke områder.

Ved avsluttende vurdering innen engelskfaget - på Vg2 på yrkesfag eller Vg1 på studiespesialisering - kan eleven ha nytte av arbeidet med dette eksempelet. Ved lokalgitt muntlig eksamen kan elevene også få mulighet til å vise sin kompetanse i engelsk knyttet til sine utdanningsprogrammer, og også sentralgitt skriftlig eksamen kan inneholde oppgaver relatert til dette.

Forslag til lenker

[NDLA Engelsk](#) menyvalg *Vocational* har oversikt over alle de yrkesfaglige utdanningsprogrammene med tekster og oppgaver knyttet til elevenes programfagsarbeid

Fremmedspråksenteret Vocational English har undervisningsopplegg knyttet til noen yrkesfaglige utdanningsprogrammer

Photostory: gratis program for å lage egne bildefortellinger med lyd, bilder og video.

Eksempel 9: Fordypning i døvekultur og døvehistorie i engelskspråklige land

Vg1/Vg2

Eksemplet passer også for voksne hørselshemmede.

Elevene velger ulike engelskspråklige land. De fordyper seg i situasjonen for hørselshemmede i en historisk periode i noen valgte land. Elevene lærer å bruke kilder og digitale verktøy kritisk og selvstendig. I eksempelet lager elevene en presentasjon som de framfører ved hjelp av et nettbasert program som gir mulighet for tale- og/eller tegnspråklig kommunikasjon. Her drøfter de informasjonen de har funnet med hørselshemmede elever ved andre skoler.

Eksemplet krever at skolen har opprettet kontakt med andre videregående skoler med hørselshemmede elever slik at elevene kan utveksle informasjon og presentere sine funn ved hjelp av IKT.

Kompetansemål

Elevene skal kunne

- drøfte døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold i flere engelskspråklige land
- drøfte ulike typer tekster og hendelser med utgangspunkt i døves situasjon i engelskspråklige land
- vurdere forskjellige kilder og bruke innhold fra kildene på en selvstendig, kritisk og etterprøvbar måte

Innholdet er knyttet til kompetansemålene under hovedområdet kultur, samfunn og litteratur, og gir samtidig elevene mulighet til å øve på framgangsmåten i en drøftingsoppgave.

Læringsmål

Læringsmålene bestemmer du og elevene sammen, og de skal tilpasses nivået. Dere trenger ikke bruke alle forslag til læringsmål, det er lurt å gjøre et utvalg. Læringsmålene kan også variere fra elev til elev. Elevene bruker læringsmålene i egenvurdering og i undervisningsvurdering med deg. Forslaget nedenfor inneholder skriftlige, tegnspråklige, muntlige og digitale ferdigheter:

Jeg kan

- strukturere og begrense informasjonssøk på Internett
- bruke forskjellige kilder til å finne informasjon, utvise kildekritikk og oppgi kildereferanser
- drøfte en oppgave med problemstilling, hypotese, argumentasjon og konklusjon
- delta aktivt i diskusjoner om utviklingen av døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold i flere engelskspråklige land
- bruke sentrale engelske ord og/eller tegn og uttrykk på BSL/ASL
- bruke digitale verktøy og digitale formkrav for å få fram et budskap ut fra oppgitte kriterier
- samtale og samarbeide med andre online på engelsk tale og/eller tegnspråk (BSL/ASL)

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Forarbeid	Du kan på forhånd kontakte lærere ved andre skoler som har hørselshemmede elever, og sammen med dem planlegge tidsramme, arbeidsmåter, produkt og vurderingskriterier.
Introduksjon og motivering	For å kunne relatere det de skal fordype seg i, kan det være nyttig for elevene å bruke tidslinje over døvehistorien i Norge, ettersom den er noe de kjenner fra tegnspråkfaget. Hva vet vi om det som har skjedd i ulike engelskspråklige land i samme perioder? Elevene bestemmer hvilke land de vil arbeide med og utforske. Det elevene finner ut, kan brukes i et samarbeid med en annen skole/klasse med hørselshemmede, når elevene presenterer sine funn. Det kan være nyttig å se nærmere på hvordan de ulike engelskspråklige landene definerer begrepene <i>kultur</i> og <i>døvekultur</i> .
Aktivering	Elevene lager plan over arbeidet med døvekultur og historie i det engelskspråklige landet de har valgt, og avgrensar arbeidet. Elevene velger om de vil arbeide individuelt eller i par. De lager samlinger av uttrykk og ord og/eller tegn som kan brukes, og samtaler om hvordan de kan søke på nett, hvilke søkekriterier de kan bruke, og hva som er god kildebruk i egne oppgaver. Videre kan de lage oversikt over hva en drøfting bør inneholde.
Utforming av eksempelet	Gjennomgå kompetansemål og lag egne læringsmål sammen. Elevene planlegger hvordan presentasjonen skal utformes. Tidsplan for arbeidet kan dere sette opp sammen med elever og lærere ved samarbeidsskolen. Evaluering kan dere også planlegge sammen.
Utforskning og fordypning	Elevene gjennomfører informasjonssøk og -samling ved hjelp av gjennomgåtte søkekriterier. Elevene trenger også å finne rikelig med bildemateriale og illustrasjoner. Du veileder om avgrensing av det elevene skal arbeide med, og elevene vurderer hvilke kilder som er hensiktsmessige. Du kvalitetssikrer at elevene behersker bruk av kildene og finner det de søker etter.

Produkt	<p>Elevene lager en presentasjon etter valgt modalitet for den enkelte gruppe eller for grupper av elever på andre skoler og framfører f.eks. via <i>Skype</i>. Innholdet kan også presenteres i en Google-presentasjon som vises under <i>Skype</i>-samtalen.</p> <p>I presentasjonen om døvekultur og historie i et engelskspråklig land legger elevene fram sin hypotese, argumentering og konklusjon. Den har også med kilde liste. Elevene i publikummet oppfordres til å stille spørsmål til diskusjon.</p>
Vurdering	<p>Elevenes progresjon evalueres underveis etter hver fase i arbeidet. Her kan du samtale med elevene om hvilke valg som gjøres, og reflektere over hvilket læringsutbytte arbeidet gir, spesielt i forhold til egen situasjon som hørselshemmet i dag. Elever kan gjensidig vurdere hverandres arbeid under <i>Skype</i>-møter, og også gi hverandre nye ideer til hvordan en slik oppgave kan løses.</p> <p>Sluttvurdering av prosess og produkt vil også inneholde framovermelding om hvordan elevene kan jobbe på denne måten i andre sammenhenger.</p>

Grunnleggende ferdigheter

Eksempelen gir gode muligheter for å trene digitale ferdigheter, både når det gjelder regler for søk på Internett og innsamling av informasjon, og også i arbeidet med å presentere eget produkt. Elevene søker etter informasjon, vurderer informasjonen de finner, og lærer å bruke kilder selvstendig og kritisk. I presentasjonen forholder elevene seg til digitale formkrav og bruker digitale ferdigheter for å få fram et budskap.

I skriftlige ferdigheter får elevene trening i å lese engelske tekster og skrive stikkord og sammendrag på engelsk. I drøftingsdelen produserer elevene egen tekst som viser at innholdet det arbeides med, er oppfattet og bearbeidet.

Både i samarbeidet gjennom oppgavearbeidet og i presentasjonsdelen er det gode muligheter for å arbeide med muntlige ferdigheter, der elevene kan uttrykke seg aktivt gjennom engelsk tale og/eller tegnspråk.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av elevenes alder, nivå og forkunnskaper. Det er gruppen sammen med deg som bestemmer hvordan produktet skal formidles, og kjennetegn på høy måloppnåelse vil derfor variere. Kjennetegnene kan for eksempel se slik ut:

Elevene

- kan bruke det engelske språket i egne tekster i en samfunnsfaglig sammenheng
- kan drøfte situasjonen til hørselshemmede i flere engelskspråklige land
- kan finne relevant informasjon med engelske søkeord

- vurderer og utnytter digitale og andre kilder selvstendig og kritisk, og oppgir dem etter formelle krav
- presenterer informasjon muntlig og/eller tegnspråklig med god flyt og struktur og relevant ord-/tegnforråd

Utdypende kommentarer

I eksempelet innhenter elevene informasjon om døves historie og kulturelle forhold fra ulike kilder på Internett. Film kan også være en aktuell kilde, f.eks. *Through Deaf Eyes (120 min)*, *British Deaf History (BSLZone)* m.m.

Kompetansemålene i eksempelet gir mulighet for å arbeide tverrfaglig, der fag som norsk tegnspråk, samfunnsfag, historie og geografi kan inngå. Ved å knytte engelskfaget til emner innen andre fag vil elevene få en mer helhetlig opplevelse av arbeidet med det engelske språket. Tema som menneskerettigheter i samfunnsfag kan f.eks. også trekkes inn i engelskfaget.

I eksempelet arbeider elevene gjerne med spørsmål som har å gjøre med utviklingen av identitet som kulturelt døv, talende og tegnspråkbruker, pedagogisk døv, osv. Dette kan også være et supplement til det elevene arbeider med i tegnspråkfaget, der de skal «*analysere, tolke og sammenligne et utvalg tegnspråktekster i ulike sjangere fra ulike tider og kulturer, og sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng*».

Elevene opplever at døve har hatt sin egen kultur og sine ulike historier gjennom alle tider i alle land, noe som har munnet ut i ulike situasjoner for hørselshemmede i disse landene i dag. Dette kan bidra til at elevene også reflekterer rundt sitt eget selvbylde, over sin egen situasjon og over dagens døvekultur.

I forarbeidet til eksempelet er det viktig at elevene får klarhet i hva som kreves for å nå læringsmålene, og også hva det vil si å drøfte et tema. De kjenner gjerne til framgangsmåten i drøftingsoppgaver fra før. Likevel kan dette med fordel repeteres og presiseres. En samtale om kildekritikk og hvordan man jobber med andres tekster, kan også være nyttig i starten. Elevene kan gjerne lage sine egne samlinger med ord og uttrykk på engelsk knyttet til innholdet i eksempelet.

Elevene kan bidra med innspill i flere faser. De kan være med på å utforme læringsmål som skal dekkes av eksempelet/produktet, og de kan bruke disse i egenvurdering underveis og til hverandrevurdering av sluttproduktet.

Kompetanse i digitale søkeferdigheter og i å utøve kildekritikk er en nyttig faktor i den første fasen. Elevene systematiserer, redigerer og bearbeider informasjonen. Videre drøfter de innhentet informasjon og presenterer fagstoffet på en måte som gir kunnskap om viktige hendelser i døves historie og grunnlaget for utviklingen av døves kultur i engelskspråklige land. I arbeidet med informasjonssøk kan kildene inneholde engelsk tekst og/eller tegnspråkvideo (BSL/ASL/Auslan). Elevene kan ved drøfting og presentasjon av prosjektet selv velge språkmodalitet (tekst og tale- eller tegnspråk). På dette nivået skal elevene kunne bruke kilder kritisk og produsere tekster som er tilpasset digitale formkrav. I eksempelet skal de tilpasse den informasjonen de finner, til et format som skal kunne opplyse andre. Elevene velger ut hva som er viktigst og mest interessant,

og hvordan de skal uttrykke dette tydelig. Kontinuerlig tilbakemelding i arbeidet vil hjelpe elevene til å komme videre i prosessen.

Hørselshemmede elever kan velge om de vil presentere arbeidsprosessen med tale eller tegn. Dermed gir læreplanen og dette eksempelet rom for elever med ulik grad av hørselshemming.

En del av sluttvurderingen blir om elevene som lytter/avleser presentasjonen, er aktive lyttere og kan stille relevante spørsmål, og om den som presenterer, kan svare og bruke tilegnet kunnskap på en reflektert måte.

Forslag til lenker

[Through Deaf Eyes](#). Film om døvekultur og -historie i USA. Finnes også på DVD.

[History of Deaf Education 1](#). Film (24 min) Om døveundervisningshistorie i Storbritannia.

[History of Deaf Education 2](#). Mainstreaming.

Se også kapittel 5 for flere ideer.

Eksempel 10: Å lage en interaktiv tekst om døvekultur i et engelskspråklig land

Vg1/Vg2

Eksemplet passer også for voksne hørselshemmede.

Elevene lærer å utforske sider av engelskspråklig døvekultur og skaffe informasjon ved å bruke sine leseferdigheter og digitale ferdigheter. Eksempelet viser hvordan elevene kan vurdere funnene, og de lærer å bruke digitale verktøy kritisk og selvstendig.

Eksemplet inkluderer skriftlige ferdigheter, da elevene presenterer sitt arbeid og stiller spørsmål til sine medelever om sin interaktive tekst.

Kompetansemål

Her er de mest aktuelle kompetansemålene tatt med, men elevene arbeider også med språklæring og skriftlig kommunikasjon.

Eleven skal kunne

- drøfte døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold i flere engelskspråklige land
- drøfte ulike typer engelskspråklige, litterære tekster fra ulike deler av verden, deriblant tekster av og

om døve

- drøfte ulike typer tekster og hendelser med utgangspunkt i døves situasjon i engelskspråklige land

Innholdsdelen dreier seg om den engelskspråklige døvekulturen som springer ut av ulike tegnspråkmiljøer. Hvilke deler av temaet elevene jobber med, bestemmer elevene/du ut fra hva som skal vektlegges. Er det et bestemt land, hendelse, person, litterær tekst eller sjanger, arbeidsliv, utdanningstilbud eller kulturformidling eller noe annet som gruppen skal konsentrere seg om?

Læringsmålene utarbeides sammen med elevene og tilpasses alder, nivå, gruppe, utdanningsprogram, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i undervisningsvurdering med deg..

Læringsmål

Siden gruppen sammen blir enige om hva som skal være hovedmålet med opplæringen, blir læringsmålene bestemt i samarbeid mellom deg og elevene. Læringsmålene kan også variere fra elev til elev. Forslaget nedenfor inneholder skriftlige og digitale ferdigheter, men hvis gruppen vektlegger andre elementer, vil læringsmålene se annerledes ut:

Jeg kan

- informere andre om aspekter ved døvekulturen i et/flere engelskspråklig/e land
- diskutere ulike sider ved døvekulturen i dagens Norge og engelskspråklige land
- bruke forskjellige kilder til å finne informasjon og oppgi kildereferanser
- bestemme hvilken type kilder det er larest å bruke til ulike formål
- bruke skriftlig formkrav for å få fram mitt budskap
- vise fram læringsmålene i teksten min

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Introduksjon og motivasjon	Dere diskuterer hvilken rolle døvekulturen spiller i deres liv og i Norge i dag (og for 50, 100, 500 år siden). For å få elevene til å reflektere kan du gjerne provosere litt, for eksempel <i>Is there such a thing as Deaf Culture in Norway today? Is deafness creating culture or sign language?</i> <i>Gjennomgå kompetansemålene og opplegget.</i> Elevene skal produsere en interaktiv tekst for sine medelever med en quiz. <i>Elevene skal velge et aspekt ved døvekulturen som de vil arbeide med alene eller i par.</i> Vis gjerne en tidslinje som viser noen viktige hendelser innenfor døvemiljøet gjennom tidene som utgangspunkt for idémýldring.
Idémýldring	Hver elev/hvert par setter opp et VØL-skjema (se kapittel 4) med sider ved emnet « <i>Deaf</i>

	<p><i>Culture in English Speaking Countries</i>» som de har valgt å utforske (for eksempel historie, litteratur, film, arbeidsliv, osv.). De presenterer skjemaet, gir hverandre tilbakemeldinger og utveksler ideer i fellesskap.</p> <p>Elevene lager et diagram som viser emnet mer konkret, og hva de vil gjøre. De kan for eksempel bruke tidslinje i forbindelse med litterære, tospråklige tekster av Dorothy Miles, Døves historie i Storbritannia, eller venndiagram i forbindelse med positive/negative sider ved skolesystemet for hørselshemmede i USA, eller en prosess eller et hierarkidiagram i forbindelse med utviklingen av organisasjonen som <i>Hearing Dogs for the Deaf</i>.</p>
Oppgaven	Du og/eller elevene avgjør organiseringen (individuell eller par), hvilke digitalt verktøy elevene kan bruke for å lage sluttproduktet, og tidsrammen for arbeidet. Elevene bidrar til å utforme læringsmål, og du sammenfatter og deler ut klare, skriftlige oppgaveinstruksjoner tilpasset den enkelte.
Utforsking og fordyping	<p>Elevene planlegger hva de skal finne ut (fase 2 i VØL-skjemaet).</p> <p>Elevene innhenter data/informasjon til tekstene sine. Du veileder om en avgrensning av det området elevene har valgt å undersøke, og elevene vurderer hvilke kilder som er hensiktsmessige, og begrunner sine valg.</p>
Produktet	<p>Elevene lager en skriftlig tekst basert på opplysninger de har funnet. Produktet skal gi informasjon på en klar og tydelig måte. Teksten inneholder lenker hvor leseren kan finne mer informasjon hvis de ønsker det, f. eks. lenker til tegnspråktekster for å klargjøre eller illustrere et poeng. Det kan også være lenker til et nettsted hvor det er mer utfyllende informasjon. Elevene oppgir sine kilder på en etterprøvbart måte og lager en ordliste. Produktet avsluttes med en quiz som leseren skal kunne klare ut fra den informasjonen teksten inneholder.</p> <p>Elevene leser hverandres tekster og utfører alle quizene. På denne måten får elevene bredere kunnskap om temaet.</p> <p>Elevene deltar i en samtale hvor de diskuterer og sammenligner situasjoner og hendelser blant hørselshemmede i Norge og i et/flere engelskspråklige land.</p>
Vurdering	<p>Elevene kan utføre hverandrevurdering basert på de forhåndsavtalte læringsmålene.</p> <p>Elevene kan se tilbake på VØL-skjemaet sitt og gjøre en egenvurdering – har de fått til det de hadde som mål i utgangspunktet? Er læringsmålene representert i produktet?</p>

Grunnleggende ferdigheter

Uansett hvilke temaer gruppen velger å konsentrere seg om, er det leseferdigheter, skriftlige ferdigheter og digitale ferdigheter som det øves på i dette eksempelet. Elevene får trening i å lese og å bruke lesestrategier

for å innhente informasjon. Elevene søker etter informasjon, vurderer informasjonen de finner, og lærer å bruke kilder selvstendig og kritisk. I produktet forholder elevene seg til skriftlige og digitale formkrav og bruker digitale ferdigheter for å få fram et budskap og et produkt. Elevene bruker også skrivestrategier ved hjelp av VØL-diagrammer (se kapittel 4) og bruker kunnskap om tekststrukturer. I en avsluttende diskusjon bruker elevene informasjonen muntlig i direkte kommunikasjon.

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av elevenes alder, nivå og forkunnskaper. Det er gruppen sammen med deg som bestemmer hvordan produktet skal formidles, og kjennetegn på høy måloppnåelse vil derfor variere. Kjennetegnene kan for eksempel se slik ut:

Eleven

- viser bred kunnskap om døvekultur i ulike engelskspråklige land gjennom drøfting
- reflekterer modent omkring sin egen situasjon og døvekultur i et videre perspektiv
- bruker og begrunner ulike lesestrategier
- vurderer og utnytter digitale og andre kilder selvstendig og kritisk, og oppgir dem etter formelle krav
- presenterer informasjon skriftlig på en tydelig måte med god flyt og struktur og relevant ordforråd
- deltar aktivt i diskusjoner og gjør seg nytte av den innhentede informasjonen

Progresjon

Gjennom skolegangen har hørselshemmede elever fått vite om døves kultur og historie i Norge, og litt om forholdene i engelskspråklige land. Det er på videregående at perspektiver på egen situasjon og hørselshemmede generelt utvides og fordypes. Dette trinnet har ansvar for å formidle kunnskap om det som har skjedd og det som skjer i andre land, og hvordan det kan påvirke det norske miljøet. Dette spiller en betydningsfull rolle i en positiv identitetsutvikling hos ungdom, uansett om de er tegnspråkbrukere eller ei. Du kan være den som har ansvar for å presentere relevant og motiverende undervisningsmaterieil. Du kan gradvis oppmuntre elevene til å utforske og gjerne kontakte andre miljøer for hørselshemmede og engelskspråklige tegnspråkmiljøer, og gi elevene en passende arena der de kan presentere og diskutere sine funn. Dette er et ledd i en livslang læringsprosess.

Kompetansemålene i dette opplegget viderefører delvis kompetansemål fra 10. trinn som går på kildebruk og skriftlige tekster. På dette trinnet skal kildebruken være selvstendig og kritisk, og tekster skal kunne tilpasses ulike formål og medier. Kompetansemålet om døvekultur i engelskspråklige land kan ses som en videreføring av kompetansemålet på 10. trinn. Her skal elevene kunne drøfte levesett og omgangsformer blant hørende og hørselshemmede i Storbritannia, USA, andre engelskspråklige land og Norge. Videre skal de drøfte ulike typer engelskspråklige, litterære tekster fra engelskspråklige land, deriblant tekster av og om døve.

Forslag til lenker

Kahoot.it: gratis programvare for å lage egen quiz.

<https://getkahoot.com/>

Se også kapittel 5 for flere ideer.

-

Eksempel 11: Skrive anmeldelser av tekster av eller om engelskspråklige døve

Vg1/Vg2

Eksemplet passer også for voksne deltakere.

Elevene lærer å utforske og anmelde ulike tekster av eller om engelskspråklige døve. De må bruke kulturkunnskap, lese- og skrivestrategier og digitale ressurser.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke mønstre for rettskriving, ordbøying og variert setnings- og tekstbygging i produksjon av tekst
- produsere ulike typer tekster tilpasset digitale formkrav i forskjellige digitale medier
- drøfte døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold i flere engelskspråklige land og i ulike deler av verden, deriblant tekster av og om døve
- drøfte ulike typer tekster og hendelser med utgangspunkt i døves situasjon i engelskspråklige land

Innholdsdelen dreier seg om å lese og anmelde tekster av eller om døve. Læringsmålene utarbeides sammen med elevene og tilpasses alder, nivå, gruppe, utdanningsprogram, elevenes forkunnskaper og kulturbakgrunn. Elevene skal kunne forstå og bruke læringsmålene i egenvurdering og i underveisvurdering med deg.

Læringsmål

Siden gruppen sammen blir enige om hva som skal være hovedmålet med opplæringen, blir læringsmålene bestemt i samarbeid mellom deg og elevene. Læringsmålene kan også variere fra elev til elev. Forslaget

nedenfor inneholder leseferdigheter og skriftlige og digitale ferdigheter, men hvis gruppen vektlegger andre elementer, vil læringsmålene se annerledes ut:

Jeg kan

- informere andre om en tekst av eller om døve i et engelskspråklig land
- diskutere måten døve framstilles eller framstiller seg selv
- drøfte døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold ut fra settingen i teksten
- bruke digitale verktøy i tekstsaking for å få fram et budskap ut fra oppgitte kriterier

Undervisningsopplegg

Hva	Hvordan
Forarbeid	Du har forberedt en litteraturliste av tekster av eller om døve i engelskspråklige land som består av ulike typer tekster fra ulike tidsepoker og i ulike medier.
Introduksjon og aktivering	Elevene tar en kort diskusjon om hvilke ulike typer tekster de kjenner til som handler om eller er laget av døve i Norge og i engelskspråklige land. Det kan hende at de kjenner til svært få. Hva kan være årsaken til det? For å få elevene til å reflektere kan du gjerne provosere litt, for eksempel <i>Are Deaf people uncreative and without opinions?</i>
Motivasjon	Du gir en kort introduksjon til hver tekst. Elevene velger en tekst fra den forberedte litteraturlisten, leser/avleser den og skriver en anmeldelse som kan publiseres på klassens blogg.
Utforming av oppgaven	Elevene velger en tekst og arbeidsform individuelt eller i par. Sluttproduktet skal være en skriftlig film- eller bokanmeldelse, og du gjennomgår sjangertrekk til en slik anmeldelse. Den inneholder f.eks. en beskrivelse av døves situasjon og aktuelle hendelser, og den skal si noe om hvordan døve framstilles eller framstiller seg selv. Elevene bidrar til å utforme læringsmål, og du sammenfatter og deler ut klare, skriftlige instruksjoner som kan være ulike fra elev til elev.
Utforskning og fordyping	Elevene planlegger hvordan de vil arbeide, og hvilke strategier de skal bruke, f.eks. <i>story map</i> , <i>writing frame</i> m.m. Underveis sjekker de at sjangerkrav og kriteriene dekkes. Avsett tid til stillelesing/avlesing også på skolen hvor du kan veilede. Du kan også hjelpe elevene gjennom å bruke veiledet lesing/avlesing og med leseforståelse, særlig med forklaringer til informasjon som er implisitt i teksten. Elevene diskuterer i par eller samlet og informerer kort om teksten sin. Elevene trekker fram

	viktige temaer i tekstene og utveksler meninger ut fra forkunnskap om døvekultur i Norge og i andre land før de skal skrive sluttproduktet..
Produkt	<p>Elevene lager en anmeldelse basert på sjangerkrav og kriteriene de har fått. Produktet gir informasjon på en klar og tydelig måte.</p> <p>Elevene kan gi en kort muntlig presentasjon av teksten (5 minutter) på den valgte språkmodaliteten.</p>
Oppfølging	<p>Etter presentasjonen kan elevene legge ut anmeldelsene på en blogg slik at alle kan lese og kommentere dem. Dette kan være en bloggside kun for klassen. På denne måten får elevene bredere kunnskap om temaet ved at de leser hverandres anmeldelser. Som en del av oppgaven skriver alle elevene minst to spørsmål til hver anmeldelse.</p> <p>Tekstene i litteraturlisten skal være tilgjengelig for alle i klassen slik at elevene kan lese dem på egen hånd.</p>
Vurdering	<p>Elevene kan utføre hverandrevurdering etter den muntlige presentasjonen, basert på de forhåndsavtalte læringsmålene.</p> <p>Har du gitt klare oppgaveinstruksjoner, kan du gi underveisvurderinger til den enkelte.</p>

Grunnleggende ferdigheter

Uansett hvilken tekst den enkelte velger å konsentrere seg om, er det lese- og skriveferdighetene som øves i dette eksempelet. Elevene leser for å forstå, er kritiske og bruker forkunnskap om døvekultur. I anmeldelsen forholder elevene seg til skriftlige formkrav. Elevene bruker også skrivestrategier ved hjelp av diagrammer (se også kapittel 4) og bruker forkunnskaper om tekststrukturer ved utformingen av en anmeldelse. Digitale ferdigheter brukes i tekstskaping, i publisering og ved bruk av blog

Forslag til kjennetegn på høy måloppnåelse

Forslaget til kjennetegn på høy måloppnåelse er avhengig av elevenes alder, nivå og forkunnskaper. Det er gruppen sammen med deg som bestemmer hvordan produktet skal formidles, og kjennetegn på høy måloppnåelse vil derfor variere. Kjennetegnene kan for eksempel se slik ut:

Eleven

- informerer om en tekst av eller om døve i et engelskspråklig land på en klar, fyldig, kritisk og reflekterende måte
- diskuterer måten døve framstilles eller framstiller seg selv
- drøfter døvekultur, kulturelle forhold og samfunnsforhold knyttet til settingen i teksten
- presenterer informasjon muntlig og skriftlig på en tydelig måte, med god flyt og struktur og relevant ordforråd

Utdypende kommentar

Emnet «Tekster av eller om engelskspråklige døve» kan omfatte de fleste typer tekster på både tegnspråk og skriftspråk, og de kan dekke ulike interesser og føre i ulike retninger. Det kreves en god jobb å forberede litteraturlisten ut fra kjennskap til litteraturen og til elevgruppen. Du kan variere tekstene både i lengde og vanskegrad, og i hvilke medier de presenteres: skriftlig, film, tegnspråklig, osv. Lister over skriftlige tekster finnes f.eks. på nettstedet torget.wikispaces.com (se lenke til slutt i eksempelet). Du oppfordres til å publisere og dele din litteraturliste med andre på f.eks. Torget (se kapittel 5).

På dette nivået forventes det at elevene kan bruke ulike lesestrategier for å finne mening i teksten. Imidlertid er informasjonen som ligger mellom linjene, ordspill, humor og ironi, ofte en utfordring for hørselshemmede. Bruk tid på å forklare for elevene.

Elevene kan nå produsere tekster som er tilpasset formkrav ved hjelp av digitale verktøy. I dette eksempelet skal de opplyse andre om en tekst, drøfte og si sin mening. Det er derfor lurt at de velger ut det de mener er viktigst og mest interessant i teksten sin.

Oppgaven kan gjøres enklere ved at elevene får oppgitt noen konkrete spørsmål og noen tips til hvilke lesestrategier som kan brukes. Eller elevene får utdelt en skriveramme for sluttproduktet.

I første fase trenger elevene motivasjon og ro til å lese. Her bør tidsrammene likevel være stramme, og du kan gjerne komme med egne innspill. Selve arbeidet med å utforme anmeldelsen vil ta lengre tid. Elevene vil sannsynligvis ha behov for å delta i diskusjoner før de begynner å skrive for å få belyst egne meninger, men også her er det hensiktsmessig å operere med faste tidsrammer.

Elevene får bidra med innspill i flere faser. De kan ha egne ønsker om tekster de vil jobbe med, og de kan være med på å utforme læringsmål som dekkes av oppgaven/produktet. Disse læringsmålene kan brukes i egenvurdering, underveisvurdering og til hverandrevurdering av sluttproduktet.

Ved å publisere anmeldelsene vil elevene arbeide for å skrive godt siden alle kan lese det de skriver, og de vil i de fleste tilfeller søke opp ord de trenger for å forbedre teksten sin. Ordforrådet vil utvikle seg når de skriver tekster om ukjente temaer. Ved å bruke blogg e.l. som en del av oppgaven vil også de digitale ferdighetene utvikles, siden det å skrive om ukjente emner som krever ny kunnskap, gir trening i å bruke forskjellige kilder på nettet.

Progresjon

På dette trinnet skal elevene ha flere lesestrategier å velge mellom, men det er alltid plass for utvikling av nye. Dette eksempelet gir rom for det. Det å få hjelp til å oppdage og utforske litteratur om hørselshemmede, i ulike medier og på ulike språkkoder, kan føre til leselyst og også bli et ledd i en livslang læringsprosess. I tillegg får elevene anledning til å drøfte hørselshemmedes situasjon i et videre perspektiv.

Kompetansemålene i dette opplegget viderefører kompetansemål fra 10. trinn som går på å lese, forstå og vurdere ulike typer tekster og på å skrive tekster med struktur og sammenheng. I tillegg videreføres kompetansemål fra 10. trinn om drøfting av levesett og omgangsformer blant hørselshemmede i engelskspråklige land. Imidlertid er det på dette trinnet elevene har mulighet til å oppdage og utforske litteraturen om og av døve.

Forslag til lenker

Torget. Idébank for lærere til hørselshemmede elever. Boklister av litteratur av og om døve.

Se også kapittel 5.

4 Idébank

Her finner du en idébank med forslag til ulike læringsaktiviteter. De er tilpasset hørselshemmede elever på alle nivåer i språklæringen, og du kan bruke forslagene til eksemplene i kapittel 3 og i egen undervisning. Se også Veiledning til læreplan i engelsk.

Eksempler på læringsaktiviteter i direkte kommunikasjon

Læreren tilpasser aktivitetene til den valgte språkmodaliteten – engelsk talespråk, BSL/ASL eller Sign Supported English. Gruppestørrelsen må være hensiktsmessig slik at den hørselshemmede får mulighet til å delta aktivt. I par-arbeid er det en forutsetning at elevene forstår hverandre og bruker den samme språkkoden.

- **Where is my friend?** Elevene får utdelt et bildekort som de kan navn på. De går rundt i rommet, hvisker ordet eller utfører tegnet inntil de finner partneren sin. Da setter de seg ned. Hvem finner hverandre først? Tilpasning: Bildene kan være helt like, f.eks. skal to elever med bilder av katter finne hverandre, eller det kan være par, f.eks. table and chair som skal finne hverandre.
- **Please Game:** Læreren gir instruks om hva elevene skal gjøre på engelsk og/eller tegn. Hvis læreren sier «please», utfører elevene det de er bedt om. Hvis læreren ikke sier «please», skal de bli stående. Den som rører på seg da, er ute. Tilpasning: bruk enkle verb og øk vanskegrad etter hvert ved å inkludere også andre ordklasser, f.eks. «Jump, please». «Put a blue book behind the bookcase, please.»
- **Non-stop paper switch:** Elevene får hvert sitt ordkort. De går rundt i rommet. De stanser ved den første de møter, viser ordkortet sitt og sier: *Hello, I have a ...* Den andre viser sitt kort og forteller hva de har. De to bytter kort og går videre til den neste. Leken kan gjøres svært enkelt ved å bruke bildekort. Tilpasning: Vanskegrad økes ved å bruke bilder av tegn, engelske ord, setninger, spørsmål som skal besvares, osv. Se også «Gjenfortelling» for eldre elever.
- **Conversation Game:** Elevene sitter i en ring. Læreren stiller et spørsmål til den som sitter ved sin side, f.eks. *My name is Eli, what is your name?* Elevene svarer og stiller spørsmålet til nestemann.

Hvis ikke elevene vil svare, sier de «Pass». Tilpasning: vanskegrad i spørsmålstypen økes etter hvert avhengig av hvilket tema dere jobber med.

- **Onion Rings:** Elevene står i to konsentriske ringer slik at de i den ytre ringen ser på dem i den indre ringen. Alle har en samtalepartner. Elevene øver på en liten samtale som dere har avtalt. Etter et par minutter - blink med taklampen. Partnerne sier «Bye, nice to meet you!», og de i den ytre ringen flytter seg med klokken slik at de får en ny partner. Slik fortsetter leken. Tilpasning: Innholdet i samtalen varierer avhengig av hvilke tema dere jobber med.
- **Sammenlikne to ord og eller tegn:** Elevene går sammen i par, og hvert par får to ord eller uttrykk som har noe felles, for eksempel *king & queen* eller *king & knight*. Elevene samarbeider om å forklare forskjellen mellom ordene og/eller tegnene på valgt språkmodalitet uten å bruke selve ordene i forklaringene. Når de er ferdige (for eksempel etter 5 minutter), forklarer to og to par ordene og eller tegnene sine for hverandre. Tilpasning: Det er enklere å forklare motsetninger (*king & queen*) enn ord/uttrykk som har mange fellestrekk (*king & knight*).
- **Reader's Theatre:** Velg en lesetekst som kan deles i tre deler eller roller, slik at den hørselshemmede har mulighet for å delta aktivt. Hver elev får sin del eller rolle og leser og øver på det. Dette framføres for resten av gruppen på den valgte språkmodaliteten. Tilpasning: Bruk tekster dere har arbeidet med i klassen og framfør disse med innlevelse.
- **Picture Dictation:** Læreren beskriver et bilde på engelsk og/eller tegn, og elevene tegner det. Sammenlign tegningene etterpå. Diskuter det som er riktig og galt. Tilpasning: Elevene jobber i par. De får hver sitt bilde som de beskriver for partneren. Partneren tegner, så sammenligner de. De bytter roller. Hvor detaljert bildet er, bestemmer hvor vanskelig leken blir.
- **Word tennis:** Del elevene i grupper. Gi dem et tema (samlebegrep: animal, clothes, food, osv.). Hver gruppe skal komme opp med et nytt ord innenfor temaet hver gang det er deres tur. De samarbeider og avtaler før de svarer i kor. Det samme ordet kan ikke gjentas flere ganger. Hvis ikke gruppen kommer på et nytt ord, er de ute av leken. De andre gruppene fortsetter til det kåres en vinner. Så skifter de kategori. Tilpasning: Du kan også kreve at gruppen oversetter det forrige ord som ble sagt, før de får lov til å svare. Hvis de ikke vet hva ordet betyr, er de ute av leken.
- **Story re-telling:** Elevene tenker ut en interessant fortelling fra sitt eget liv, og noen stikkord kan skrives opp. Elevene setter seg i par og forteller hverandre sin fortelling. Når de er ferdige, skriver de navnet sitt og tittelen på fortellingen på en lapp og bytter lapp med samtalepartneren. Elevene finner en ny partner og gjentar fortellingen den forrige partneren deres fortalte, før de på nytt bytter lapper og partnere. Samme prosedyre gjentas med noen flere medelever. Dette eksempelet viser hvordan elevene kan trene på direkte kommunikasjon gjennom å bruke interessante beretninger fra sitt eget liv. Elevene trener både på flyt i språket og ordlæring knyttet til spesielle emner. Tilpasningen skjer automatisk etter elevenes alder og klasseserier, men læreren kan foreslå noen elementer fra læringsmålene som elevene kan ha med i fortellingene sine for å bevisstgjøre elevene på hva de skal lære.
- **Twenty Questions:** Elevene forklarer på engelsk og/eller tegn et ord eller uttrykk til de andre elevene

uten å bruke selve ordet/tegnet eller begrepet. Elevene kan gi en bruksanvisning på hvordan en gjenstand brukes. De andre elevene gjetter og har lov å bruke bare tjue spørsmål. Elevene bruker kroppsspråk, mimikk aktivt i kommunikasjonen.

- **Information Gap. Shopping Game:** Del gruppen i to. Den ene gruppen får et ark med informasjon, f.eks. priser på noen matvarer. På arket står det også bilder av leketøy som de finner prisene på. Den andre gruppen får et ark med informasjon om prisene på leketøy og skal finne ut prisene på matvarene. Elevene går rundt i klassen og har lov å stille bare ett spørsmål til hver person de møter: «*Do you know how much the butter is, please?*» «*Yes, it is 20p. Do you know how much the teddy bear is, please?* osv. Så går de videre til den neste. Den første som får skrevet ned alle prisene de skal ha, vinner. Tilpasning: Hvor mye informasjon om emnet kan tilpasses gruppen og nivået? Leken kan handle om alt fra yrker, bosted, favorittsport, osv. Den kan forenkles ved at elevene får et «questionnaire» og skal finne tre personer som f.eks. liker fotball; da stiller de det samme spørsmålet om og om igjen slik at det automatiseres. Leken vanskeliggjøres med mengden informasjon og typen spørsmål som skal stilles.
- **Telegram Game:** Gruppen står i en rekke. Læreren forteller en kort historie på den valgte språkmodaliteten. Den fremste gjentar den til nummer to i rekka. Nummer to forteller det han oppfattet videre til nummer tre, osv. Siste person i rekka forteller historien som kanskje er blitt noe annerledes. Variasjon: Del gruppen i små grupper på tre eller fire som står i en rekke med ryggen til hverandre. En i gruppen dikter opp begynnelsen på en fortelling som han/hun forteller til nummer to i rekka. Nummer to legger til et par setninger til fortellingen som han forteller til nummer tre i rekka, osv. Siste person i rekka forteller hele fortellingen og lager en avslutning på denne tullehistorien.

Eksempler på skriftlige læringsaktiviteter

- **Slap Snap:** På et stort ark skriver elevene ordene de arbeider med hult til bulter. De legger hånden sin på hvert ord og tegner rundt hendene sine. Læreren sier et ord på den valgte språkmodaliteten, og da gjelder det for elevene å være først til å legge sin hånd på ordet. Den som klarer det, får et poeng.
- **Dictation:** Læreren deler ut ordkort til elevene med ord, uttrykk eller setninger som elevene skal skrive. Elevene memorerer ordet, sitter på kortet og skriver det. Elevene ser på kortet om det han har skrevet stemmer. Hvis ikke, prøver han igjen. Hvis det er riktig, går han til lærerens pult og henter et nytt ordkort.
- **The Remember Game:** På (interaktiv) tavle. Skriv opp ti ord med et bestemt stavemønster eller innenfor det emnet dere jobber med. Gi elevene 30 sekunder til å memorere ordene. Fjern ordene. Hvor mange av ordene klarer elevene å huske? De som rekker opp hånden, får komme opp og skrive ordene. Be dem gjerne skrive ordene på samme sted som de sto på originalsiden. Elevene kan gjerne hjelpe hverandre med riktig ortografi. Når elevene har gjort seg ferdige, blar de tilbake til originalen og ser om alt er riktig. Andre varianter: Elevene kan få illustrasjoner av engelskspråklige tegn som de skal skrive riktig engelsk ord til. Fasit er skrevet bak på illustrasjonen.

- **Video Blogg:** Elever lager en videoblogg, skriftlig eller tegnspråklig, som de deler med klassen. Alternativt kan de lage en felles notatlogg i Evernote eller OneNote og dele med klassen. På den måten får alle en mulighet til å avlese fagtekstene til alle elevene, og elevene får flere lesere på sine tegnspråktekster.
- **Hitchpock:** Lederen velger et verb, f.eks. *to work*. De andre elevene skriver et spørsmål på hvert sitt ark, f.eks. *Do you like to hitchpock every day? Can anyone hitchpock? Is it easy to hitchpock? Can I hitchpock? Do you get tired doing this?* Læreren bør hjelpe elevene med å skrive mest mulig korrekt i løpet av spillet, slik at ingen behøver å føle seg utrygg. Elevene viser sine spørsmål slik at alle kan lese det de har skrevet. De stiller sitt spørsmål på engelsk talespråk og/eller tegn. Eleven svarer **yes** eller **no**. Den som klarer å gjette hvilke verb det er snakk om, vinner leken og overtar lederens rolle.
- **Silly Stories:** Del gruppen i grupper på tre. Del ut et ark til hver elev. Øverst på arket skriver elevene hvem som er med i fortellingen, og bretter ned arket slik at det de skrev, ikke kan leses. De bytter arket med en annen i gruppen. Da skriver de hvor dette skjedde, bretter ned og bytter. De fortsetter slik med å skrive når dette var, hva som skjedde, og hva hendte til slutt. Brett ut arkene og lag en fortelling.
- **Write a Story:** Du velger tre engelske ord/uttrykk/tegn som elevene skal slå opp på nettet eller i en ordbok. Den som finner ordet/uttrykket/tegnet først, forklarer betydningen for gruppen. Dette gjentas til alle tre ordene/uttrykkene er forklart. Så skriver elevene individuelt eller i par en kort fortelling hvor de bruker minst to av ordene/uttrykkene/tegnene, men helst alle tre. Pass på at stavemåten er riktig, og at betydningen passer. Elevene kan i tillegg få beskjed om at ordene/uttrykkene brukes i den rekkefølgen de ble sagt, i alfabetisk rekkefølge, substantiv før verb, osv. Elevene kan lage en video-ordbank til de nye ordene/uttrykkene/tegnene. Klassen kan ha en felles ordbankkonto på for eksempel MineTegn som er gratis.
- **Magazine story: Elevene** klipper ut et bestemt antall bilder fra gamle blader med gjenstander eller hendelser de ønsker å vite navnet på. Hver elev limer bildene sine på et ark. I samlet klasse skriver de ordene på tavla ved hjelp av ulike hjelpemidler fra ordbøker til Google. Deretter skriver eleven ordene sine på kort og legger dem ved siden av det riktige bildet. Elevene ser på resultatet og memorerer ordene. Bland alle kortene og del dem ut til elevene. Elevene samarbeider om å legge bildene på riktig plass igjen. Bruk noen av ordene og lag en fortelling (individuelt eller som klasse). Skriv ut fortellingene og heng dem på veggen.

Eksempler på læringsaktiviteter i med lesing

- **Spin the Bottle:** Denne leken er basert på en populær selskapslek. Elevene sitter i ring. I midten ligger en tom brusflaske og en bunke med kort med ord/setninger på. Etter tur snur elevene flasken. Den flasken peker på, skal trekke et kort og lese ordet på engelsk og/eller tegn. Hvis han/hun klarer det, og svaret er riktig, beholder han/hun kortet. Hvis svaret er feil, legges kortet tilbake nederst i bunken. Vinneren er den som har flest kort til slutt.
- **RelayRace:** Del klassen i to lag. Lagene stiller opp i en rekke. Legg to sett med like ordkort i motsatt

ende av klasserommet og spre dem ut slik at de er lette å lese. Læreren sier et ord og/eller med tegn, og den første i hver rekke løper bort til ordkortene og henter ordet som ble sagt og/eller visualisert med tegn. Han/hun kan få hjelp fra lagkameratene hvis det trengs. Første lag tilbake med riktig ord, får ett poeng.

- **Fishing Game:** Lag en liten fiskestang av en blomsterpinne med en magnet i enden av et snøre. Lag ordkort med enkle ord eller spørsmål som elevene skal kunne både stille og svare på. Skriv dem på små lapper og fest en binders på. Lappene legges i en kurv eller på gulvet. En etter en fisker elevene opp en «fisk» og leser ordet eller spørsmålet som de svarer på. De beholder fisken hvis svaret er riktig. Hvis ikke, må fisken kastes tilbake i havet.
- **Who am I?:** Heng et ark på ryggen til hver elev. Den enkelte har ikke lov til å lese arket de har fått. På arkene står det f.eks.: *I am wearing a big, red nose so laugh at me. I am holding a snake, keep away from me! I am not English, I am a foreigner so please speak slowly to me. I am very, very old so please be extra nice and helpful. I am a monster so look frightened when you speak to me. I smell awful. I am wearing strange clothes that you don't like. I have lots of chocolate. Be nice to me and maybe I will give you some.* Elevene går omkring i rommet. De leser arket på ryggen til den de møter, samtaler med hverandre om dagligdagse ting og oppfører seg etter det de har lest. Etterpå prøver elevene å gjette hva som var skrevet på sitt ark.

Eksempler på andre læringsaktiviteter

- **Skimming of digital text:** Elevene avleser en eller flere korte tekster en gang (for eksempel om eventyr, fortellinger, nyheter, videoblogg, debattinnlegg, osv.) for å finne ut hva tekstene handler om, og om de er saklige, nøytrale og positivt eller negativt ladet. Elevene kan diskutere det de har avlest og sammenligne det de har fått med seg. Dette kan også gjøres i fellesskap på en interaktiv tavle.
- **Playing with The BSL Alphabet:** Se på disse bokstavene i et BSL-alfabet. Hva har de til felles? Diskuter dette spørsmålet med elevene. RQK: Bruker en bøyd pekefinger. DKP: Venstre pekefinger peker rett opp. A, E, I, O, U, W, L, T, R, M, N, S: Bruker håndformen "5". T Z L M N V R: artikulasjonssted er midt på innsiden av den venstre håndflaten. S B F G H W X: samme håndform på begge hendene. Hva er spesielt med BSL-tegnet for bokstaven C sammenlignet med de andre BSL-tegnene for bokstaver?: Den utføres med bare en hånd.
- **Change the Adjectives: Samle** på noen adjektiver på BSL og/eller på engelsk. *Pupil A: «My Aunt Mary's cat is an awful cat. » Pupil B: «My Aunt Mary's cat is a beautiful cat. » Pupil C: «My Aunt Mary's cat is a clean cat. »*
- **Making a poem in BSL:** Lag et dikt på BSL. Bruk BSL-ordboka hvor tegnene er ordnet etter håndform. Velg en BSL-håndform. Velg noen tegn som har denne håndformen fra ordboka. Finn ut hva tegnene betyr på NTS. Lag et dikt med BSL-tegnene. Vis diktet til gruppen.
- **Content and expression:** Vise hvordan et innhold kan få ulike uttrykk i forskjellige typer tekster. Elevene kan illustrere en tekst de har lest, eller tolke teksten ved å gjøre den om til et dikt, en sang, eller en fortelling. Etter lesingen kan en tekst også være utgangspunkt for en audiovisuell tolkning.

Elevene kan illustrere den på sin egen måte, eller skape sin egen fortelling. Bilder kan tegnes og skannes, eller elevene kan finne bilder på nettet som passer. Programmer som Photo Story kan brukes til å lage produkter med både visuelt, verbalt og auditivt uttrykk.

- **Dictionary – true or false:** Elevene arbeider i par med en ordbok (papir/digitale ordbøker) tilpasset deres nivå, og velger et engelsk ord/uttrykk som de tror de andre elevene ikke kan. Elevene kan tegnet for ordet/uttrykket, eller søker opp tegnet på Internett. I tillegg lager elevene to andre tegn som de finner på selv, men som betyr noe helt annet. Elevene presenterer det foran klassen eller gruppen, og de stemmer over hvilket tegn og betydning som de tror er den riktige.
- **Memory:** Elevene går i grupper og får et sett med kort. Halvparten av kortene har ord/uttrykk, og resten av kortene har en illustrasjon med tegnet for ordet/uttrykket. Kortene legges med baksiden opp. Elevene spiller ved å snu to kort om gangen for å finne par som hører sammen, og beholde dem. Hvis ikke, snus kortene tilbake. Vinneren er den som har flest kort når alle parene er funnet.
- **Charades:** Elevene går i grupper og får et sett med kort. På kortene er det et ord/uttrykk eller en illustrasjon. Kortene legges på et bord med baksiden opp. En elev trekker et kort og mimer ordet/uttrykket eller illustrasjonen. Elevene har ikke lov til å bruke det riktige tegnet for ordet/uttrykket. De andre elevene gjetter hvilket ord eller uttrykk det er.
- **Wiki-Sign Bank:** Opprett en presentasjonsside på læringsplattformen eller en digital klasse-wiki. Her kan ordene lenkes til ordforklaringer på Internett, gjerne fra ulike kilder. På denne måten kan klassen bygge opp ordbanker til ulike temaer. Etter hvert som elevene lærer mer om temaet, kan de skrive flere ord og uttrykk i wikien. Bruk gjerne MineTegn, og opprett en klassekonto. Siden er gratis og brukervennlig.
- **Lære begreper, tegneserie** (eksempel fra helse- og sosialfag): Elevene velger tegneseriefigurer e.l. som hjelp til å huske fagtermer og -uttrykk. Hvilke helseproblemer kan passe til den enkelte figuren? (For eksempel Hårek den hardbalne – overvekt; Nemi – anemi). De lager en fortelling hvor hver figur settes i en situasjon som tar for seg det aktuelle helseproblemet (for eksempel Barbie som nekter å spise; Spiderman som faller og brekker noe). Elevene finner flere trekk som går inn i handlingen, og som skal hjelpe dem til å huske fagtermene (for eksempel Donald Duck har utført et mislykket oppdrag for onkel Skrue, og istedenfor å skaffe nye penger (*new money*) til Skrue, har Donald fått feber og en lei hoste – han har pådratt seg *pneumonia* (lungebetennelse). Her kan lydligheten mellom termen *pneumonia* og et nøkkelord i fortellingen (*new money*) forsterke og lette minnet om termen.
- **Film i undervisning:** Film er rike kilder for å fremme forståelse av både kulturkunnskap og litterære verk gjennom avlesing, lesing, lytting, og visuelle effekter. Forsking har vist at for hørselshemmede er den ofte en god inspirasjonskilde for egne kreative tekster, og den motiverer dem til å skrive lengre tekster enn ellers. Når du viser en film, er det ikke nok å sette den på. Ofte er en spillefilm for lang til å vises i sin helhet. Da kan det være gunstig å gi elevene et resymé av handlingen og vise en passende snutt slik at de har tid til å studere tekstingen og se den om igjen. Filmsnutten kan også kombineres med en leselekse hvor elevene finner ut hva som skjer til slutt ved å lese et utdrag fra boka.

- **Jeopardy:** Læreren lager en Jeopardy ved å bruke *PowerPoint-presentasjonsprogrammet*, og velger ut fra hvilket emne elevene arbeider med, og/eller tar utgangspunkt i å lære elevene gloser, klokkeslett, betydningen av engelske idiomer og lignende. Dette tilpasset elevgruppen og formålet. Elevene kan deles i lag eller spille en mot en, alt etter hvor stor klasse det dreier seg om. Lagene/elevene velger poeng og spørsmålskategori ved fysisk å klikke/trykke på den interaktive tavla, og «svaret» kommer til syne. Klarer elevene å formulere et spørsmål, vinner de poengene. Det laget med flest poeng når alle kategorier er snudd, har vunnet. Du finner malen til dette spillet på torget.wikispaces.com

5 Støttmateriell

Her finner du lenker til støttmateriell og ordbøker spesielt for hørselshemmede, eller materiell som er nevnt i eksemplene.

Barnetrinnet

Dataspill

- *Playhome:* gratis app fra iTunes appstore for de minste, til samtale om hus, mat, familie og møbler.
- [Deafplanet.com](http://www.deafplanet.com): Gratis nettsted hvor hørselshemmede barn og hørende barn kan utforske, spille spill, lære og ha det moro. Det er på ASL, teksten og med engelsk tale. Ulikt innhold, f.eks. sport, mat, døve personer, historie, forskning, forsøk og mye mer. Siden oppdateres jevnlig.
<http://www.deafplanet.com/splash.php>
- [British-sign.co.uk](http://www.british-sign.co.uk): Gratis. Her kan elevene øve på å avlese bokstavering på BSL. Det går på tid, det er mulig å se tegnet om igjen, og det konkurreres med andre online brukere. <http://www.british-sign.co.uk/bsl-british-sign-language/fingerspelling-challenge/>

Fortellinger og lesebøker

- *Signedstories* (ITV) app fra iTunes app store. Du betaler for hver fortelling som er på BSL, er stemmetolket til engelsk, illustrert, animert og teksten. Det følger også med et spill til hver fortelling slik at elevene kan øve på tegnene. Etter hvert bygges det opp en ordbok med tegnene fra hver fortelling du kjøper. (Ca. kr 35, per fortelling). Oppdateres jevnlig
- *Lydrette lesebøker:* Oxford University Press: *Project X codes* (passer spesielt for gutter). *Read, Write Inc. Songbirds*. <https://global.oup.com/education/?jsessionid=EA1C509A6B856627D9117290232AE44A?region=international>
- *Oxford Owl:* oxfordowl.co.uk. Gratis registrering. E-bøker for begynneropplæring i lesing på engelsk

med noen lydrette bøker. Mest populær leseserie på skolene i Storbritannia. Oppdateres jevnlig.

<http://www.oxfordowl.co.uk/reading-owl/find-a-book/library-page/>

- *Bokliste for småskoletrinnet:* torget.wikispaces.com. Bokliste over bøker av og om døve med beskrivelse av innholdet. <http://torget.wikispaces.com/ENG+sm%C3%A5skolen>

- *Bokliste for mellomtrinnet:* [torget](http://torget.wikispaces.com). Wikispaces. Bokliste over bøker av og om døve med beskrivelse av innholdet. <http://torget.wikispaces.com/ENG+mellomtrinnet>

- *Bokliste med barnebøker med døve:*

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_children's_books_featuring_deaf_characters

Film

- *BSL Zone:* bslzone.co.uk/watch/. Barneprogrammer laget av britiske, døve TV-produsenter. På BSL og stemmetolket. Siden oppdateres jevnlig. <http://www.bslzone.co.uk/watch/>

Ungdomstrinnet

Dataspill

- *Deafplanet.com:* Gratis nettsted som er basert på et tv-show i USA, hvor de har hatt som fokus at hørselshemmede barn og hørende barn kan utforske, spille spill, lære og ha det moro. Det er på ASL, teksten og med engelsk tale. Mange sider med ulikt innhold: sport, mat, døve personer, historie, forskning, forsøk og mye mer. Siden oppdateres jevnlig.

- *British-sign.co.uk:* Her kan elevene øve på å avlese bokstaver på BSL. Det går på tid, men det er mulig å se tegnet om igjen, og det konkurreres med andre online-brukere. Gratis.

Fakta

Litteratur og lesebøker

- *Bokliste for ungdomstrinnet:* [torget](http://torget.wikispaces.com). Wikispaces. Bokliste over bøker av og om døve med beskrivelse av innholdet. <http://torget.wikispaces.com/ENG+ungdomstrinnet>

Videregående opplæring

Dataressurser

- Læringsressurs i engelsk: [ErHer, læringsressurs for videregående](#)

- *BSL sign bank:* Tegnordbank med akademiske og tekniske tegn på BSL. <http://bslsignbank.ucl.ac.uk/dictionary/>

- British Sign Language Dictionary: Finn for eksempel tegn til yrkesfaglige emner.

<http://www.signbsl.com/>

- *AUSlan sign bank*: medisinsk og tegn om helse og utdanning på AUSlan. <http://www.auslan.org.au/>

Litteraturlister

- *Bokliste for videregående*: torget.wikispaces.com. Bokliste over bøker av og om døve med beskrivelse av innholdet. Lærere utfordres til å legge inn boklister på dette nettsted som de lager til de ulike studieretningene. <http://torget.wikispaces.com/ENG+videreg%C3%A5ende>

Filmer

- *Filmer med og om døve*: [imdb.com](http://www.imdb.com/list/ls008409162/). En liste med beskrivelser over filmer med døve. <http://www.imdb.com/list/ls008409162/>
- *Filmer med døve*: [canvas.instructure.com](https://canvas.instructure.com/courses/588420/pages/movies-with-deaf-characters). En liste med beskrivelser over filmer med døve. <https://canvas.instructure.com/courses/588420/pages/movies-with-deaf-characters>

Nyheter

- *Remark!*: Nyheter fra døvemiljøet i Storbritannia på BSL på YouTube: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLCB8D4972D8A4DEE8>
- *British Deaf News*: Bladet til BDA. <https://www.facebook.com/BritishDeafNews>
- [British Deaf News nettside](#)
- *Nyheter på ASL*: <http://www.oicmovies.com/>
- *Deaf newspaper*: på ASL uten teksting eller stemmetolking. <http://www.youtube.com/user/deafnewspaper>

BSL og ASL - språkkurs og tegnordbøker

- *Let's Sign Series*. C. Smith: [deafbooks.co.uk](http://www.deafbooks.co.uk). Bøker, CDs og e-bøker - en serie mest for barnetrinnet med BSL-illustrasjoner som tar opp emner fra hverdagen, skolen, fotball, vitenskap, sanger og arbeidsplassen. <http://www.deafbooks.co.uk/>
- *Signworld*: [signworldlearn.com/](http://www.signworldlearn.com/). Betalingskurs i BSL fra nybegynnere opp til eksamensnivå. For selvstudie og interaktiv. Mange gode avlesingstekster om ulike emner. <http://www.signworldlearn.com/>
- *Signstation*: [signstation.org](http://www.signstation.org). Gratis nettsted med informasjon om britisk døvekultur og BSL-ordbok. <http://www.signstation.org/>

- *Spread the signs*: [spreadthesign.com/](http://www.spreadthesign.com/). Gratis app og nettsted med ulike tegnspråk fra hele verden. <http://www.spreadthesign.com/>
- *Signs2go*: [signs2go.eu/](http://www.signs2go.eu/). Gratis nettsted med ulike europeiske tegnspråk, inkludere norsk, hvor målet er å lære BSL. <http://www.signs2go.eu/>
- *BSL sign language dictionary*: [signbsl.com](http://www.signbsl.com/sign/support). Gratis online-ordbok, ulike dialekter også, med animasjoner. <http://www.signbsl.com/sign/support>
- *AUSlan sign bank dictionary*: [auslan.org.au](http://www.auslan.org.au/). Online gratis ordbok med australsk tegnspråk <http://www.auslan.org.au/>
- *British Sign Language*: gratis app fra iTunes. 70 leksjoner om hverdagslige emner.
- [ASL sign for vocational school](#) inneholder yrkesfaglige tegn
- *Dictionary of British Sign Language/English.:* ordbok i papir. Tegnene ordnet etter håndform. 1992. Faber & Faber.

Ressurser for læreren

- *BSL Zone*: bslzone.co.uk/watch/ Varierte programmer for alle aldersgrupper laget av britiske døve TV-produsenter. Mye informasjon om britisk døvekultur. Siden oppdateres jevnlig.
- *Torget*: [torget](http://torget.wikispaces.com/). Wikispaces. Gratis idébank drevet av Statped. Utvekslingsplass for undervisningsideer for lærere til hørselshemmede elever. <http://torget.wikispaces.com/>
- *BBC Pronunciation tips*: Taletrening. Uttaleleksjoner med eksempler/ øvelser/quiz. <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/grammar/pron/>
- *På vei til å bli en god leser* Kartleggingsmaterieell for bimodal tospråklige elever som brukes blant annet til å dokumentere elevenes utvikling av kommunikativ kompetanse på norsk og norsk tegnspråk. Til hjelp for å finne elevenes utvikling og ståsted

Organisasjoner for hørselshemmede:

- British Deaf Association (UK): bda.org.uk/
- National Deaf Children's Society (UK): <http://www.ndcs.org.uk/>
- Hearing dogs for the Deaf (UK): <http://www.hearingdogs.org.uk/>
- National Association for the Deaf (USA) <http://nad.org/>
- BATOD. British Association of Teachers of the Deaf. <http://www.batod.org.uk/>

Digitale verktøy

- *MineTegn* – konto hvor elevene kan lage ordliste og samle sine BSL-/ASL- tegn.
<http://www.minetegn.no/>
- *Let's Sign and Write*: widgit. com. Programvare med BSL-grafikk slik at lærere kan lage egne arbeidsark, ordbøker m.m. <http://www.widgit.com/products/signwrite/>
- *Kahoot!* Lag egne spørrespill, nedlastingsside. <https://getkahoot.com/>
- *Skype*: <http://www.skype.com/no/> Egner seg godt for kommunikasjon på nett (tegnspråk, tale, skriftlig chat)
- *Google docs*: Kan brukes til samskriving på nett. <https://docs.google.com>
- *Amara*: Program for teksting av YouTube-video. <http://amara.org/nb/>
- Ordsky-programmer: Wordle

Historie om døve i Storbritannia og USA

- Through Deaf Eyes: Film om amerikansk døvehistorie på ASL. Også på DVD.
- BSL Zone, History of Deaf Education: dokumentar på BSL, stemmetolket, med film
- History of British Sign Language: på BSL, med tekst, tidslinje, bilder og quiz.
<http://www.ucl.ac.uk/dcal/bslhistory>
- History of Deaf Education, timeline
- Deaf History
- Deafpeople.com: et nettsted hvor du kan lese om dagsaktuelle døve i USA, og om døve som har skrevet seg inn i historien.

Ordbøker

- LEXIN bildesider
- LEXIN-ordbøkene er laget spesielt for minoritetsspråklige i Norge
- Merriam-Webster Visual Dictionary Online:for videregående
- Visuwords Online Graphical Dictionary: oppslagsord presentert som tredimensjonale nettverk av synonymer og relaterte ord

- *Photographic Dictionary*: Online illustrert ordbok, organisert i kategorier
<http://photographicdictionary.com/Handspeak.com>: *ASL-ordbok. Nettstedet tar for seg grammatikk, fraser, kultur, barnetegn og word-trends (aktuelle tegn i forbindelse med naturkatastrofer, valg, osv.).*